

Barns försörjning vid separation

Ett utbildningsmaterial

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

ISBN 978-91-7555-226-2

Artikelnummer 2014-11-2

Sättning Edita Bobergs

Foto Omslagsbild, sid 29, 37 och 53 Maskot/Folio, sid 11
Rickard Westman, sid 23, 33, 49, 63, 79 och 83 Bildarkivet,
sidan 43 och 69 Matton.

Tryckning Edita Bobergs, Falun, november 2014

Barns försörjning vid separation

Ett utbildningsmaterial

Förord

Kommunerna ska se till att föräldrar kan erbjudas samarbetsamtal i samband med eller efter en separation om vårdnad, boende och umgänge. Syftet med samtalen är att underlätta samförståndslösningar och att hjälpa föräldrarna att hitta konstruktiva lösningar och gemensamt se till barnets bästa. Målet med samtalen är dels att föräldrarna ska kunna enas i frågor om barnet, dels att förbättra föräldrarnas förmåga att samarbeta efter en separation. Därmed kan i bästa fall en domstolsprocess, som ju är en påfrestande upplevelse för såväl barn som föräldrar, undvikas.

Från och med den 1 juli 2014 har området för samarbetsamtal utökats från att tidigare ha specificerat vårdnad, boende och umgänge:

Kommunen ska sörja för

- 1. att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende, umgänge och frågor som gäller barnets försörjning (samarbetsamtal), och*
- 2. att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14a § andra stycket eller 15a § tredje stycket föräldrabalken. 5 kap. 3 § första stycket socialtjänstlagen, (2001:453), SoL.*

Att det tydliggörs i lagstiftningen att samarbetsamtalen nu även gäller barnets försörjning kan öka kraven på samtalsledarna. De behöver ha kännedom om de lagar och ekonomiska stödsystem som finns för föräldrar och barn för att kunna ge föräldrarna stöd och vägledning när det gäller frågor om barns försörjning och fördelning av barnets underhåll.

Socialstyrelsen fick med anledning av förändringen i socialtjänstlagen i uppdrag att ta fram ett utbildningsmaterial kring frågor om barns försörjning. Utbildningsmaterialet, som är en sammanställning av information från olika myndigheter, ska vara ett stöd för samtalsledaren i samtalet med föräldrarna. Det är viktigt att understryka att även de samtal som rör barnets försörjning diskuteras utifrån vad som är bäst för barnet och har till mål att föräldrarna ska nå samförståndslösningar.

Underlaget för utbildningsmaterialet har tagits fram av Socialstyrelsen i samråd med Försäkringskassan och Konsumentverket. Det har sammanställts av utredarna Eva Entelius-Melin och Synnöve Ljunggren från Socialstyrelsen. Gunilla Cederström, Socialstyrelsen, har varit sakkunnig i familjerättsfrågor. Flera andra utredare vid såväl Socialstyrelsen som Försäkringskassan och Konsumentverket har bidragit till materialet. I arbetet har också samtalsledare från olika kommuner varit delaktiga.

AnneMarie Danon
Avdelningschef

Innehåll

Förord	3
För dig som ska använda den här boken	7
Varför har utbildningsmaterialet kommit till?	7
Ambitionen är att minska antalet domstolsprocesser	8
Informera andra om utbildningsmaterialet	8
Om innehållet i boken	8
Bildspel som stöd för studier i grupp	9
Tonvikten ligger på ekonomiska frågor	9
Övergripande kunskapsmål	9
Studieplan för boken	11
1:a studietillfället. Bekanta sig med materialet och göra en planering	12
2:a studietillfället. Egna frågeställningar och erfarenheter	13
3:e studietillfället. Begreppet barnets bästa	14
4:e studietillfället. Kostnader för barn	15
5:e studietillfället. Hushållstyper och folkbokföringsaspekter	16
6:e studietillfället. Underhållsskyldighet och underhållsbidrag	17
7:e studietillfället. Underhållsstöd	18
8:e studietillfället. Familjeekonomiska stöd samt olika kostnadsberäkningar	19
9:e studietillfället. Samverkan	20
10:e studietillfället. Avslutning	21
Om tiden inte räcker till	22
Lagstiftningen	23
Lagar	24
Avtal om vårdnad, boende och umgänge	24
Avtal om resekostnader vid umgänge	25
Avtal om underhållsbidrag	25
Föräldrarnas försörjningsansvar	25
Bodelning när parterna varit gifta	26
Bodelning när parterna varit sambor	26
Utdragen bodelning kan försvåra överenskommelser om barnets försörjning	26
Om hushållstyper och folkbokföring	29
Sju olika typer av hushåll	30
Ombildade hushåll kan se mycket olika ut	30
Om folkbokföring	31
Ett barn kan bara vara folkbokfört på en adress	31
Folkbokföringsadressen har ekonomisk betydelse	31

Barnets bästa	33
Barnkonventionen	34
Barnkonventionen i vår lagstiftning	34
Barns erfarenheter av separation och försörjningskonflikter	35
Barns delaktighet	36
Vad kan ingå i kostnader för barn?	37
Konsumentverkets beräkningar	38
Livsmedel	39
Personlig hygien	39
Kläder och skor	39
Fritid och lek är utvecklande	40
Lika stora fritidskostnader för båda könen	40
Fritidsaktiviteterna har valts utifrån kunskaper om vad barn gör på fritiden	40
Andra personanknutna produkter	41
Referensvärden och schabloner	43
Konsumentverkets referensvärden	44
Schablonbelopp vid beräkning av underhållsbidrag	44
Förbehållsbelopp vid utmätning	44
Riksnormen för försörjningsstöd	45
Belopp för underhållsstöd	46
Jämförelser	46
Föräldrarnas försörjningsansvar och underhållsskyldighet	49
Om att bidra till sitt barns försörjning	50
När upphör försörjningsansvaret?	50
Gemensam eller delad vårdnad – båda har försörjningsansvar	50
Vanliga orsaker till konflikt mellan separerade föräldrar	51
Underhållsbidrag	53
Vad är underhållsbidrag?	54
Underhållsbidraget betalas i förskott	54
Hur fastställs underhållsbidraget?	54
Umgängesavdrag vid underhållsbidrag	55
Beräkning av underhållsbidrag	55
Underhållsbidraget har ingen fastställd nivå	55
Barnets behov	56
Standardtillägg	56
Barnets inkomster	56
Föräldrarnas ekonomiska förmåga	57
Förbehållsbelopp	57
Föräldrarnas överskott är underlag för underhållsbidraget	58
Föräldrarnas bostadskostnad	58
Underhållsbidrag kan beräknas på Försäkringskassans webbplats	58

	Underhållsbidragets storlek	59
	Underhållsbidrag vid växelvis boende	60
	Om föräldrarna inte kommer överens	61
	Underhållsstöd	63
	Vad är underhållsstöd?	64
	Underhållsbidrag och underhållsstöd	64
	Vem får underhållsstöd?	64
	Barnet bor växelvis hos båda föräldrarna	65
	Fullt underhållsstöd	65
	Utfyllnadsbidrag	65
	Förlängt underhållsstöd vid studier	65
	Umgängesavdrag vid underhållsstöd	65
	Undantag från rätt till underhållsstöd	66
	När den bidragsskyldige inte betalar	66
	Andra familjeekonomiska stöd	69
	Tre typer av förmåner	70
	Barnbidrag	70
	Flerbarnstillägg	71
	Föräldrapenning	71
	Bostadsbidrag	72
	Bostadsbidragets tre delar	72
	Vårdbidrag	74
	Skolskjuts	75
	Skollagen	75
	Maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet	76
	Studiehjälp och extra tillägg	77
	Utmätning	79
	Förbehållsbelopp	80
	Förbehållsbelopp för boendekostnad	80
	Normalbelopp	80
	Samverkan	83
	Stöd som kan behövas i olika situationer	84
	Sammanfattning av olika ansvarsområden	86
	Referenser	87
	Bilagor	89
	Checklista 1. Planering	90
	Checklista 2. Tids- och aktivitetsplan	90
	Checklista 3. Områden som kan beröras under samtalet	91
	Checklista 4. Vid samtal om ekonomiska förhållanden	92
	Checklista 5. Uppföljning och summering	93
	Checklista 6. Uppföljning av kunskapsmål	94
	Lästips och länkar	95

För dig som ska använda den här boken

I det här kapitlet kan du läsa om utbildningsmaterialets bakgrund och mål med materialet. Kapitlet berättar om innehållet i den här boken och om kompletterande material. Här ser du också vilka kunskapsmål som finns.

Varför har utbildningsmaterialet kommit till?

Utbildningsmaterialet har tagits fram för att vara ett stöd för dem som har en samtalsledarroll i samarbetsamtal med föräldrar som behöver stöd i samband med eller efter en separation. Från och med den 1 juli 2014 ska kommunen inom ramen för samarbetsamtal även kunna erbjuda samtal om barnets försörjning om föräldrarna önskar det. Materialet har därför sitt fokus på frågor som rör barnets försörjning.

5 kap. 3 § första stycket socialtjänstlagen, SoL

Kommunen ska sörja för

1. att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende, umgänge och frågor som gäller barnets försörjning (samarbetsamtal), och
2. att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.

Syftet med den nya bestämmelsen är att föräldrarna ska nå samförståndslösningar även i frågor som rör barnets försörjning och kunna få övergripande kunskap om vad som gäller barns försörjning (Propositionen Förstärkta samarbetsamtal (prop. 2012/13:189) s.23). Det innebär att samtalsledarna behöver ha tillgång till samlad information om dessa frågor för att kunna stödja och vägleda separerande föräldrar.

Av utredningen *Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull*. Betänkande av utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad (SOU 2011:51) [1] (ofta kallad Särlevandeutredningen) framgår att det saknas samlad information om samhällets stöd till föräldrar i ekonomiska frågor. Många föräldrar är mycket osäkra på vad som förväntas av dem ekonomiskt, hur de ska gå till väga för att enas om barnets försörjning och om vad barn egentligen kostar. Separerande föräldrar vill ha samhällets hjälp med

samlad information i dessa frågor direkt i samband med en separation. De vill också ha tydliga riktlinjer för vad barn kostar i olika åldrar [2].

Ambitionen är att minska antalet domstolsprocesser

Varje år separerar föräldrar till närmare 50 000 barn. Under 2013 var 19 600 barn berörda av föräldrars samarbetsamtal. Totalt tecknades drygt 3 700 avtal kring vårdnad, boende eller umgänge. Cirka hälften av avtalen gällde vårdnad, en knapp fjärdedel avsåg boende och resterande andel gällde umgänge.

Under samma år var knappt 10 000 barn föremål för snabbupplysning på begäran av domstol¹ och drygt 7 000 barn omfattades av vårdnads-, boende- och umgängesutredningar för att ge domstolen ett underlag för beslut [3].

Även om de sistnämnda grupperna ibland överlappar varandra är det relativt många barn som omfattas av en domstolsprocess.

Informera andra om utbildningsmaterialet

Det kan finnas behov av att informera andra om utbildningsmaterialet och vad det innehåller. För att kunna informera andra finns en kortfattad presentation på cirka tio bilder som beskriver varför utbildningsmaterialet kommit till, vilka det vänder sig till och vad målet med studierna är. Presentationen är försedd med manus för att underlätta användning.

Om innehållet i boken

En del av utbildningsmaterialet är denna bok *Barns försörjning vid separation*. Den innehåller en sammanställning av information från olika myndigheter som rör frågor om barns försörjning. Här finns bland annat lagstiftning, beskrivningar av innebörden i underhållsskyldighet, hur underhållsskyldigheten kan fullgöras och hur olika stöd är utformade. I boken finns också lästips och länkar för mer information. Uppgifterna i boken baseras på förhållanden som råder 2014 om inget annat anges.

Boken innehåller också övningar i form av diskussions- och reflektionsuppgifter som kan användas enskilt eller i grupp. Det finns länkar till olika beräkningsinstrument för att samtalsledarna ska kunna prova hur dessa instrument fungerar. Det finns också checklistor av olika slag som kan användas som stöd för att hjälpa samtalsledaren komma ihåg att ge föräldrar den information som separerade föräldrar kan behöva känna till. Utdrag ur lagstiftningen finns presenterat i beige rutor. I ljusblå rutor finns citat från barn och ungdomar, och i de mörkblå rutorna finns hänvisningar till olika rättsfall. I de bruna rutorna finns tips och länkar.

Boken kan användas som en uppslagsbok vid studier enskilt eller i grupp. Som stöd i arbetet med boken finns ett förslag till en studieplan som enkelt kan anpassas till varje enskilds eller grupps behov. Till hjälp i planeringen finns även en checklista och en mall för tids- och aktivitetsplan. Boken är nedladdningsbar i sin helhet liksom kapitelvis. I en av checklistorna finns hänvisningar till boken och annan litteratur samt till länkar som kan vara användbara i studierna.

¹ Domstol kan meddela ett interimistiskt beslut i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Innan ett sådant beslut fattas kan rätten inhämta upplysningar från socialnämnden. Avsikten är att få aktuella och adekvata upplysningar inför det interimistiska beslutet [2].

Bildspel som stöd för studier i grupp

Som komplement till boken finns ett bildspel med fakta, kunskapsmål och uppgifter som man kan arbeta med i grupp. Totalt består presentationen av cirka 60 bilder som i huvudsak följer bokens studieplan som presenteras närmare i nästa kapitel.

Tonvikten ligger på ekonomiska frågor

Boken har sitt fokus på frågor som rör barns försörjning och består huvudsakligen av lagtexter och information hämtad från flera myndigheter. För information om övriga frågor kring vårdnad, boende, umgänge och tillämpning av det regelverk som gäller på området hänvisas till *Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2012:4) om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge* samt tillhörande handbok *Vårdnad, boende och umgänge. Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt. Socialstyrelsen 2012* [4]. Under rubriken *Lästips* längst bak i boken finns förslag på fler publikationer än dem som refereras till i texten.

Övergripande kunskapsmål

Avsikten med utbildningsmaterialet (bok, checklistor och bildspel) är att ge samtalsledaren kunskaper om ekonomiska frågor kring barns försörjning.

I studieplanen finns kunskapsmålen för varje mötestillfälle beskrivna.

Här beskrivs samtliga övergripande kunskapsmål med utbildningsmaterialet. Samtalsledaren ska efter att ha använt sig av utbildningsmaterialet:

- Kunna berätta om barnkonventionen och begreppet ”barnets bästa” för att stödja föräldrarna i att förstå att barnet behöver vara i fokus i samarbetsmötet även när det gäller försörjning och underhåll. Samtalsledaren behöver också känna till och kunna förklara vilken lagstiftning som är relevant.
- Kunna beskriva vad kostnader för barn omfattar och känna till vad som ingår i Konsumentverkets beräkningar av referensvärden när det gäller vanliga produkter. Samtalsledaren behöver vid behov kunna stödja föräldrarna i att förstå vilka kostnadsposter man kan behöva tänka på i diskussionen kring underhåll.
- Kunna förklara och ge exempel på skillnader i beräkningar av andra kostnadsmått, dvs. riksnormen för försörjningsstöd, Konsumentverkets referensvärden för levnadskostnader, beloppet för underhållsstöd och Kronofogdens förbehållsbelopp vid löneutmätning.
- Känna till Konsumentverkets budgetberäkningsinstrument *Budgetkalkylen* samt Kronofogdens uträkning av *förbehållsbelopp*.
- Känna till hur olika hushållstyper med barn kan vara beskaffade och hur barnets folkbokföringsadress kan påverka ekonomin hos boförälder/boföräldrar, umgängesförälder och ensamförälder.

- Kunna förklara vad som ingår i ett gemensamt föräldra- och försörjningsansvar samt hur föräldrar fullgör sin underhållsskyldighet. Samtalsledaren behöver också kunna förklara för föräldrarna att även om den egna ekonomin påverkas av en separation behöver ändå barnets behov stå i centrum.
- Övergripande kunna beskriva vad underhållsbidrag är samt hur det beräknas, hur man kan skriva ett avtal, och vad som krävs för att det ska verkställas.
- Övergripande kunna beskriva vad underhållsstöd är, vilka former det har och hur man ansöker om det. Samtalsledaren behöver också kunna förklara skillnaden mellan underhållsbidrag och underhållsstöd, och varför en gemensam överenskommelse om underhållsbidrag kan vara bättre för barnets bästa.
- Kunna beskriva vilka övriga familjeekonomiska stöd som finns, vart man vänder sig för att få hjälp, kunna ge övergripande information om hur kostnader för förskola och fritidshem beräknas samt kunna hänvisa till lokala förhållanden.
- Känna till vilka myndigheter som gör vad, i vilket skede de kan komma in, vilka stödformer som finns och vad andra myndigheter och instanser kan hjälpa till med för att kunna lotsa föräldrarna vidare.

Studieplan för boken

Den här boken ger en grund när det gäller frågor som rör barns försörjning när föräldrar inte bor tillsammans. Förutom innehållet i form av lagar, diskussionsförslag och övningar, finns också läs- och länktips för mer information. Studieplanen ger förslag på hur studietillfällena kan delas upp, vilka frågor man kan diskutera och vilka kunskapsmål man kan arbeta i riktning mot. Studieplanen ska självfallet anpassas till gruppens behov och egna kunskapsmål.

Förslaget till studieplan är uppdelat på tio tillfällen men även det avgörs av de egna behoven. Kanske behövs fler studietillfällen för vissa möten. Man kan också slå ihop två till tre mötestillfällen till hel- eller halvdagsstudier. Ett förslag är att det första mötestillfallet ägnas helt åt att planera hur studierna ska genomföras och anpassas till de egna behoven.

Om tiden inte räcker till för tio mötestillfällen ges förslag på ett annat upplägg, med en kortare och mer koncentrerad studieplan.

1:a studietillfället. Bekanta sig med materialet och göra en planering

Det svåraste med självstudier och studier tillsammans med kollegor är att skapa tid för studierna. Använd gärna *Checklista 1. Planering* och *Checklista 2. Tids- och aktivitetsplan* som finns i slutet av boken som stöd. Båda kan laddas ner från www.socialstyrelsen.se.

Det kan vara bra att börja med att planera

- datum för egen studietid och/eller gemensamma studiemöten
- när studiearbetet ska vara avslutat
- tidsåtgång för varje möte
- vad som ska tas upp vid olika mötestillfällen
- vad som behöver förberedas inför varje möte
- vem som ska hålla i mötet
- vem som ska dokumentera
- eventuell medverkan av föreläsare
- hur man fortsättningsvis ska hålla sig uppdaterad inom området
- eventuell information om den utökade kompetensen till kollegor
- om och på vilket sätt chefen ska vara delaktig i studierna.

Inför nästa möte

Mötet handlar om egna erfarenheter av frågor om barns försörjning. Det kan vara bra om samtliga förbereder sig genom att skriva ner sina erfarenheter av vilka frågor om barns försörjning man tidigare stött på i samtalen till nästa möte.

2:a studietillfället. Egna frågeställningar och erfarenheter

Vid det andra mötet kan de frågeställningar och områden som deltagarna förberett efter det första mötet diskuteras. Vilka frågor finns det osäkerhet kring? Vad behöver man lära sig mer om? Vilka erfarenheter har var och en av frågor kring barns försörjning?

Gå laget runt så att alla får komma till tals. Gruppen kan därefter gemensamt gå igenom dessa frågor för att se om de besvaras i studiematerialet. Om mer information behöver sökas, fördela den uppgiften i gruppen.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Gå gemensamt igenom de kunskapsmål för utbildningsmaterialet som beskrivs i kapitlet *För dig som ska använda den här boken*.
- Behöver kunskapsmålen kompletteras med individuella mål? Dokumentera dem i så fall.
- Reflektion/diskussion.

Vid de följande mötena arbetar ni med kunskapsmålen. Varje uppfyllt mål bockas av.

Eftersom fokus för samarbetsamtalen är att nå samförstånd mellan föräldrarna med barnets bästa som utgångspunkt, kan det vara bra med en gemensam diskussion:

- Vilka är era egna erfarenheter av samtal där frågor om barns försörjning kommit upp?
- Vilka är era erfarenheter av föräldrars förståelse för att de i sin fortsatta relation måste fokusera på föräldraskapet och inte på den tidigare parrelationen? Vilken förståelse har föräldrarna för att det även gäller försörjningsfrågor? Vad kan man göra för att stödja dem i detta?

Välj en lämplig reflektionsform, till exempel:

- Alla skriver ner sina tankar på post-it-lappar och gruppen har därefter en gemensam genomgång.
- Arbeta i grupper om två och ha sedan en gemensam genomgång.
- Arbeta med blädderblock för att dokumentera tips, råd och lösningsförslag som gruppen tar fram.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitlet *Lagstiftningen* och *Barnets bästa*.

3:e studietillfället. Begreppet barnets bästa

På det tredje mötet används kapitlet *Lagstiftningen* som ger en orientering om vilken lagstiftning som är relevant, och kapitlet *Barnets bästa*. Huvudfrågan för mötet är hur man kan tydliggöra att det är barnets bästa som föräldrarna måste ha för ögonen när de ska enas i frågor som rör barnets försörjning.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Hur kan man förklara innebörden av barnets bästa för föräldrarna?
- Utgå från något ärende som någon i gruppen haft som samtalsledare. Reflektera kring hur lätt eller svårt det varit att få föräldrarna att se till barnets bästa när det gäller vårdnad, boende och umgänge. Fundera också över hur man som samtalsledare kan föra in barnets bästa i frågor som rör barnets försörjning.
- Behöver föräldrarna annat stöd för att kunna enas, och i så fall vad? Vad kan man göra för att hjälpa föräldrarna att se barnet före den egna konflikten? Vilken kunskap behöver man som samtalsledare för att hjälpa föräldrarna till en lösning?
- Reflektera kring hur hänvisningarna till barnets bästa i delar av lagstiftningen kan tydliggöras för föräldrar.

Kunskapsmål:

- Kunna berätta om barnkonventionen och begreppet ”barnets bästa” för att stödja föräldrarna i att förstå att barnet behöver vara i fokus i samarbetsmötet även när det gäller försörjning och underhåll. Samtalsledaren behöver också känna till och kunna förklara vilken lagstiftning som är relevant.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitlen *Vad kan ingå i kostnader för barn?*, *Referensvärden och schabloner* och *Utmätning*.

4:e studietillfället. Kostnader för barn.

Det fjärde mötet handlar om kostnader för barn. I kapitlet *Vad kan ingå i kostnader för barn?* beskrivs Konsumentverkets beräkningar av levnadskostnader. I kapitlet *Referensvärden och schabloner* beskrivs underlag för andra sätt att beräkna kostnader. I kapitel *Utmätning* finns ytterligare information om förbehållsbelopp.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Fundera över vilka olika kostnader för såväl barn som föräldrar som kan tillkomma utöver dem som beskrivits av Konsumentverket. Använd gärna *Checklista 4. Vid samtal om ekonomiska förhållanden* som inspiration. Komplettera eventuellt checklistan med punkter som kommer fram under diskussionen.
- Diskutera hur Konsumentverkets beräknade levnadskostnader förhåller sig till exempelvis förbehållsbelopp vid utmätning och riksnormen.
- Gå igenom Konsumentverkets budgetberäkningsinstrument i grupp för att se hur det fungerar. Prova också gärna att fylla i det individuellt utifrån egna förhållanden.

Kunskapsmål:

- Kunna beskriva vad kostnader för barn omfattar och känna till vad som ingår i Konsumentverkets beräkningar av referensvärden när det gäller vanliga produkter. Samtalsledaren behöver vid behov kunna stödja föräldrarna i att förstå vilka kostnadsposter man kan behöva tänka på i diskussionen kring underhåll.
- Kunna förklara och ge exempel på skillnader i beräkningar av andra kostnadsått, dvs. riksnormen för försörjningsstöd, Konsumentverkets referensvärden för levnadskostnader, beloppet för underhållsstöd och Kronofogdens förbehållsbelopp vid löneutmätning.
- Känna till Konsumentverkets budgetberäkningsinstrument *Budgetkalkylen* samt Kronofogdens uträkning av förbehållsbelopp.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitel *Om hushållstyper och folkbokföring*. Komplettera gärna med kapitel 5 i utredningen *Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51)* [1]. Kapitel 5 i utredningen, *Särlevande-hushåll i Sverige*, beskriver hur särlevande föräldrars hushåll kan se ut.

5:e studietillfället. Hushållstyper och folkbokföringsaspekter

I kapitlet *Om hushållstyper och folkbokföring* finns Särlevandeutredningens kartläggning av olika hushållstyper. Hur hushållet ser ut, och var barnet är folkbokfört, kan ha betydelse för vårdnad, boende, umgänge och ekonomi. Komplettera gärna med Särlevandeutredningens kapitel 5, som beskriver hur särlevande föräldrars hushåll kan se ut [1].

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Sätt barnet i centrum i varje familjetyp och diskutera hur syskon- och föräldrarelationer kan se ut i de olika hushållstyperna.
- Försök att synliggöra tänkbara ekonomiska konsekvenser och lösningar utifrån detta.

Kunskapsmål:

- Känna till hur olika hushållstyper med barn kan vara beskaffade och hur barnets folkbokföringsadress kan påverka ekonomin hos boförälder eller boföräldrar, umgängesförälder och ensamförälder.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitlen *Föräldrarnas försörjningsansvar och underhållsskyldighet och Underhållsbidrag*.

6:e studietillfället. Underhållsskyldighet och underhållsbidrag

I kapitlet *Föräldrarnas försörjningsansvar och underhållsskyldighet* beskrivs vad försörjningsansvar och underhållsskyldighet innebär. I kapitlet *Underhållsbidrag* beskrivs underhållsbidrag.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Samtalsledaren är inte skyldig att hjälpa till med att räkna ut underhållsbidragets storlek. Det kan ändå vara bra att känna till det för att kunna lotsa föräldrarna vidare. Fyll därför i beräkningsinstrumentet för underhållsbidrag som finns på Försäkringskassans webbplats med egna eller påhittade uppgifter: <https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/separerar/underhallsbidrag>.
- Läs igenom beskrivningen av familjen Adam och Eva i rutan. Använd Försäkringskassans beräkningsinstrument och Konsumentverkets kostnadsberäkningar för barn som stöd och gör beräkningar utifrån följande tre situationer:
  - Barnen fortsätter att bo hos Eva och med den umgängesrätt som föräldrarna haft hittills
  - Barnen bor växelvis hos båda föräldrarna
  - Barnen bor hos Adam och Eva har den umgängesrätt som Adam haft tidigare.

Övningsfamiljen

Adam och Eva har två gemensamma barn och har nu separerat. Barnen, Annika 10 år och Sven 4 år, går på fritidsverksamhet respektive förskola. Annika spelar fotboll två gånger i veckan. Barnen bor för närvarande hos Eva. Adam träffar båda barnen varannan helg. Dottern träffar han ytterligare två gånger i veckan i samband med att han kör henne till och från fotbollsträningen. Adam och Eva bor i varsin hyreslägenhet. Adams hyra uppgår till cirka 6 500 kr/månad och Evas till cirka 7 000 kr/månad. Adam har en bruttoinkomst på 31 500 kr/månad och Eva en inkomst på 22 600 kr/månad brutto.

Kunskapsmål:

- Kunna förklara vad som ingår i ett gemensamt föräldra- och försörjningsansvar samt hur föräldrar fullgör sin underhållsskyldighet. Samtalsledaren behöver också kunna förklara för föräldrarna att även om den egna ekonomin påverkas av en separation behöver ändå barnets behov stå i centrum.
- Övergripande kunna beskriva vad underhållsbidrag är samt hur det beräknas, hur man kan skriva ett avtal, och vad som krävs för att det ska verkställas.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitlet *Underhållsstöd*.

7:e studietillfället. Underhållsstöd

I kapitlet *Underhållsstöd* beskrivs vilka former för underhållsstöd som finns, hur det fungerar och hur man ansöker om underhållsstöd.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Gå igenom Försäkringskassans blanketter för ansökan om underhållsstöd för att få kunskap om vilka uppgifter som efterfrågas. <https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/>
- Reflektera över hur man kan motivera föräldrarna att komma överens om underhållsbidrag i stället för att ansöka om underhållsstöd.
- Gå igenom när och hur underhållsstöd kan vara aktuellt vid växelvis boende.

Kunskapsmål:

- Övergripande kunna beskriva vad underhållsstöd är, vilka former det har och hur man ansöker om det. Samtalsledaren behöver också kunna förklara skillnaden mellan underhållsbidrag och underhållsstöd, och att en gemensam överenskommelse om underhållsbidrag kan vara bättre för barnets bästa.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitlet *Andra familjeekonomiska stöd*. Repetera kapitlet *Utmätning*. Titta också gärna igenom kapitlet *Samverkan*.

8:e studietillfället. Familjeekonomiska stöd samt olika kostnadsberäkningar

I kapitlet *Andra familjeekonomiska stöd* finns en översikt över de bidrag som föräldrar kan få. Här finns också översiktlig information om förskole- och fritidshemsavgifter. Kapitlen *Referensvärden och schabloner* och *Utmätning* informerar om hur olika beräkningar av levnadskostnader görs samt hur Kronofogden beräknar förbehållsbelopp vid utmätning. I kapitlet *Samverkan* beskrivs bland annat vad budget- och skuldrådgivare kan hjälpa till med.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Utgå till exempel från Adams och Evas förhållanden som presenterades vid det 6:e mötet. Ta reda på om bostadsbidrag i någon form kan vara aktuellt för dem.
- Vad kan det vara bra att förbereda inför ett möte med en budget- och skuldrådgivare? I de fall det är lång väntetid för att träffa en budget- och skuldrådgivare – kan man föreslå något annat stöd i väntan på ett möte?
- Prova de olika beräkningsinstrumenten från Socialstyrelsen, Kronofogden samt Konsumentverket.

Kunskapsmål:

- Kunna beskriva vilka övriga familjeekonomiska stöd som finns, vart man vänder sig för att få hjälp samt kunna ge övergripande information om hur kostnader för förskola och fritidshem beräknas samt kunna hänvisa till lokala förhållanden.

Inför nästa möte

Läs igenom kapitlet *Samverkan* och checklistorna i slutet av boken.

9:e studietillfället. Samverkan

I kapitlet *Samverkan* beskrivs översiktligt vilka myndigheter eller instanser som arbetar med stöd till föräldrar och barn samt vilket stöd som kan ges. Använd även checklistorna under mötet.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Gör en schematisk bild över vilka myndigheter/instanser som kan vara till hjälp för föräldrar och barn, gärna med kontaktuppgifter till lokala företrädare.
- Gå igenom checklistorna och bearbeta dem så att de svarar mot de lokala behoven.
- Ta reda på de lokala förutsättningarna i kommunen, exempelvis kontaktuppgifter till ansvariga för skolskjuts, avgifter för förskola och fritidshem och tillgång till budget- och skuldrådgivare.

Kunskapsmål:

- Känna till vilka myndigheter som gör vad, i vilket skede de kan komma in, vilka stödformer som finns och vad andra myndigheter och instanser kan hjälpa till med för att kunna lotsa föräldrarna vidare.

10:e studietillfället. Avslutning

På det avslutande mötet kan det vara bra att gå igenom vad utbildningsmaterialet har tillfört. *Checklista 6. Uppföljning av kunskapsmål* kan vara ett stöd för att se om målen är uppfyllda. Saknas information som det är bra att ha som samtalsledare? Reflektera över hur man kan följa upp i vilken utsträckning kunskaperna har efterfrågats och använts av föräldrarna och i vilken utsträckning barnets bästa beaktats av båda föräldrarna.

Förslag på arbetsuppgifter under mötet:

- Planera för fortsatt arbete med frågor om barns försörjning:
  - Behov av fortbildning.
  - Metoder för fortsatt kunskapsinhämtning.
  - Eventuell fördelning av ansvar för fortsatta studier.

- Planera för systematisk uppföljning:
  - Planera för uppföljning och dokumentation. Exempel på uppföljningsområden kan vara: Har information om frågor som rör barns försörjning efterfrågats? Verkar föräldrarna i så fall ha nytta av informationen? Verkar det förstärkta samarbetsamtalet ha lett till färre domstolstvister?
  - Sätt upp mål för att kunna följa resultat och utvecklingsbehov.

Om tiden inte räcker till

Det kan vara svårt att avsätta tid för att gå igenom hela studieplanen. Om det är så kan man i stället se över vad som upplevs som absolut nödvändigt att få kunskap om och anpassa studieplanen efter detta. Man kan utgå från egna erfarenheter för att identifiera vilka frågeställningar som är viktigast att få kunskap om. Här kan diskussionsfrågorna från det andra studietillfället i studieplanen användas:

- Vilka är era egna erfarenheter av samtal där frågor om barns försörjning kommit upp?
- Vilka är era erfarenheter av föräldrars förståelse för att de i sin fortsatta relation måste fokusera på föräldraskapet och inte på den tidigare parrelationen? Vilken förståelse har föräldrarna för att det även gäller försörjningsfrågor? Vad kan man göra för att stödja dem i detta?

Prioritera några områden och använd studieplanen för att utifrån dessa områden välja ut några arbetsuppgifter. Dessa kan man sedan arbeta med individuellt eller i grupp beroende på vilken tid som finns att tillgå.

Det är känt att det förekommer kunskapsbrister hos föräldrarna när det gäller underhållsbidrag och underhållsstöd. Det kan alltså, som tillägg till de områden ni själva valt ut, vara bra att prioritera även detta område, för att själv känna till vad det innebär och kunna förklara skillnaden mellan underhållsbidrag och underhållsstöd för föräldrarna.

Boken kan användas som en uppslagsbok, och man kan fördjupa studierna ytterligare genom referenser och lästips.

Några tips på övningar och studiemoment:

- Prova att använda Försäkringskassans instrument för beräkning av underhållsbidrag: <https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/separerar/underhallsbidrag>.
- Bekanta er med Konsumentverkets budgetkalkyl <http://www.konsumentverket.se/budgetkalkylen>
- Gå igenom checklistorna i slutet boken för att kunna använda dem som stöd i samtalen med föräldrarna.

Lagstiftningen

Kapitlet beskriver vilken lagstiftning som är aktuell i samband med barns försörjning och separationer.

Lagar

Flera lagar har relevans för området barns försörjning och ekonomiska villkor och har samband med varandra. Regelverken kan vara civilrättsliga, dvs reglerar förhållanden mellan individer, eller offentligrättsliga och då handlar det om förhållanden mellan individ och stat eller kommun. När det gäller barns försörjning vid separation genom underhållsbidrag eller underhållsstöd existerar de båda regelverken parallellt utan att var direkt beroende av varandra. Inget av dem har i praktiken företräde framför den andra. Den offentligrättsliga lagstiftningen om underhållsstöd har formen av en skyddslagstiftning och ska garantera barnet en rimlig försörjningsnivå om underhållsbidrag inte lämnas. (Ökat stöd för underhållsreglering (Ds 2014:27) s. 26).

- Föräldrabalken, FB
  - Här regleras bland annat föräldrarnas försörjningsansvar och hur underhållsbidrag ska hanteras. FB tillhör det civilrättsliga regelverket.
- Äktenskapsbalken, ÄktB
  - I äktenskapsbalken regleras bland annat frågor om bodelning vid äktenskapsskillnad. Civilrättsligt regelverk.
- Sambolagen (2003:376)
  - I sambolagen regleras frågor om bodelning vid upplösning av samboförhållande. Civilrättsligt regelverk.
- Socialtjänstlagen (2001:453), SoL
  - I SoL regleras kommunernas skyldighet att kunna erbjuda samarbetsamtal. Offentligrättsligt regelverk.
- Socialförsäkringsbalken, SFB
  - SFB innehåller bestämmelser om social trygghet genom sociala försäkringar och andra ersättnings- och bidragssystem, bland annat underhållsstöd, barnbidrag och bostadsbidrag. Offentligrättsligt regelverk.
- Folkbokföringslagen (1991:481)
  - Folkbokföringslagen reglerar bestämmelser kring var personer folkbokförs, vilket i sin tur påverkar underhåll och bidrag. Offentligrättsligt regelverk.

Andra relevanta lagar:

- Skollag (2010:800) Offentligrättsligt regelverk.
- Studiestödslag (1999:1395) Offentligrättsligt regelverk.

Avtal om vårdnad, boende och umgänge

Enligt 5 kap. 3 § första stycket SoL ska kommunerna sörja för att samarbetsamtal erbjuds föräldrar i syfte att hjälpa dem att komma överens i frågor om vårdnad, boende, umgänge och barns försörjning. Vidare framgår att föräldrar också ska kunna få hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge. Ett avtal om vårdnad, boende och umgänge gäller om avtalet är skriftligt och socialnämnden godkänner det (6 kap. 6, 14 a och 15 a §§ FB). Ett sådant avtal kan läggas till grund för verkställighet enligt 21 kap. FB.

Avtal om resekostnader vid umgänge

Det primära ansvaret för resor i samband med umgänge läggs i första hand på den förälder som inte bor tillsammans med barnet. Av 6 kap. 15 b § FB framgår att om barnet bor med endast en förälder ska den föräldern ta del i kostnaderna efter vad som är skäligt med hänsyn till föräldrarnas ekonomiska förmåga och övriga omständigheter. I normalfallet ska samma principer tillämpas som när underhållsbidrag till barn bestäms enligt 7 kap. FB (propositionen. Vårdnad, boende och umgänge (1997/98:7 s. 118)).

Av samma proposition framgår att en förälder som saknar förmåga att bidra till resekostnaderna inte heller är skyldig att göra det. För att det ska finnas en skyldighet att bidra till resekostnaderna ska barnet, som framgår ovan, bo tillsammans med bara den ena av föräldrarna. Bor barnet i stort sett lika mycket hos båda föräldrarna, dvs. växelvis, är frågan inte aktuell (prop. 1997/98:7 s. 118). Kommunens skyldighet att hjälpa föräldrar att träffa avtal om umgänge omfattar även fördelningen av de resekostnader som kan uppkomma i samband med umgänget (prop. 1997/98:7, s. 71, 84 och 132). Krav på socialnämndens godkännande gäller inte för ekonomiska uppgörelser, såsom fördelningen av resekostnader. För mer information om avtal och beräkning av resekostnader, se kapitel 7 Ekonomiska frågor och kapitel 11 Avtal i handboken *Vårdnad, boende och umgänge* [4].

Avtal om underhållsbidrag

I regeringens proposition om förstärkta samarbetssamtal (prop. 2012/13:189, s. 23) framgår i författningskommentar att bestämmelsen om att frågor om barns försörjning ska kunna tas upp i samarbetssamtalen inte innebär någon skyldighet för kommunerna att bistå föräldrar med att upprätta avtal om underhållsbidrag eller godkänna innehållet i dem.

Däremot finns det inget som hindrar, enligt samma proposition (prop. 2012/13:189 s. 16), att föräldrar kommer överens i frågor kring barnets försörjning och bilägger en överenskommelse till ett avtal om vårdnad, boende, umgänge och resekostnader vid umgänge. Det finns inga formkrav för hur ett avtal om underhållsbidrag ska upprättas. Det är, enligt propositionen, av största vikt att få föräldrarna att förstå att en överenskommelse som biläggs ett avtal om vårdnad, boende och umgänge är giltig, men att den inte kan ligga till grund för verkställighet (prop. 2012/13:189 s. 16). För att ett avtal ska kunna verkställas enligt 3 kap. 19 § utsökningsbalken, UB, måste det vara skriftligt och bevittnat av två personer.

Föräldrarnas försörjningsansvar

Av 7 kap. 1 § FB framgår att båda föräldrarna ska svara för underhåll åt barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Föräldrarna behöver kunskaper om vad barn kostar och om vilka behov barn har utöver mat, boende och kläder. Det kan vara försäkringar, fritidsaktiviteter, barnomsorgsavgifter, mediciner, glasögon, mobiltelefon med tillhörande abonnemang, resor mellan föräldrarna vid umgänge och mycket annat. Mer om kostnader för barn finns i kapitlet *Vad kan ingå i kostnader för barn?*

Bodelning när parterna varit gifta

När ett äktenskap upplöses ska makarnas egendom fördelas mellan dem genom bodelning. Om makarna endast har enskild egendom, och ingen av dem begär att överta bostad eller bohag från den andra maken behövs dock ingen bodelning (9 kap. 1 § första stycket äktenskapsbalken, ÄktB). Av 10 kap.

ÄktB framgår vad som ska ingå i bodelning och vad som undantas.

Bodelningen ska förättas när äktenskapet upplösts, men om någon av makarna begär bodelning när ett mål om äktenskapsskillnad pågår ska bodelningen förättas genast (9 kap. 4 § ÄktB). När bodelning har förättats, får makarna eller en av dem ge in bodelningshandlingen till Skatteverket för registrering (13 kap. 6 § ÄktB). Avtalet kan alltså, men måste inte, registreras hos Skatteverket mot en avgift om en av parterna eller båda så önskar.

Om registrering sker kungörs uppgiften om bodelningshandlingen i Post- och Inrikes Tidningar. Mer information finns på Skatteverkets webbplats.

Bodelning när parterna varit sambor

1 § sambolagen

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Det som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Sambolagen reglerar frågor om sambors bostad och bohag och gäller personer som inte är gifta. Av 3 § sambolagen framgår att sambors gemensamma bostad och bohag utgör samboegendom, om egendomen förvärvats för gemensam användning och inte annat följer av 4 eller 9 §§ sambolagen där egendom som undantas beskrivs. Bodelningen gäller hur den gemensamma egendomen ska fördelas.

Utdragen bodelning kan försvåra överenskommelser om barnets försörjning

En långdragen bodelning kan komma att försvåra för föräldrarna att få kontroll över den egna ekonomin och därmed försvåra förutsättningarna för att föräldrarna ska nå fram till en överenskommelse om barnets försörjning. Även om inte samarbetsamtalen syftar till att lösa föräldrarnas bodelningsfrågor, kan man eventuellt i samtalen lyfta frågan om barns försörjning och föräldrars underhållsskyldighet när bodelning kommer på tal. Föräldrarna kan behöva uppmärksammas på att bodelningens utfall kan ha betydelse för barnets levnadsnivå och om vilka förändringar som kan uppstå jämfört med när föräldrarna levde ihop.

Kan inte föräldrarna enas på egen hand om bodelningen kan en make eller sambo vända sig till domstol för att få en bodelningsförrättare förordnad (17 kap. 1 § ÄktB och 28 § sambolagen). Bodelningsförrättaren skall vid behov se till att bouppteckning förrättas. Varje make skall uppge sina tillgångar och skulder. Om en make underlåter att lämna uppgifter till bouppteckningen, får domstolen på ansökan av bodelningsförrättaren förelägga och döma ut vite (17 kap. 5 § ÄktB).

Ytterligare information om bodelning finns i Justitiedepartementets informationsföder *Familjerätt. Kortfattat om lagstiftningen*, utgiven på Fritzes förlag 2013.

Om hushållstyper och folkbokföring

Ett hushåll kan se ut på många olika sätt och hushållets sammansättning har betydelse för hur föräldrarnas ekonomiska situation kommer att se ut. Konstellationerna är många och påverkar givetvis hushållens ekonomi. Hushållen kan ha hemmavarande barn, egna, gemensamma eller partners barn eller se ut på andra sätt. Om det finns flera barn i ett hushåll kan de alltså vara folkbokförda på olika adresser. Det är viktigt att komma ihåg att även ombildade familjer kan separera, något som också påverkar ekonomin.

Sju olika typer av hushåll

I arbetet med Särlevandeutredningen gjordes en kartläggning av alla föräldrahushåll i Sverige, som visade på sju olika hushållstyper [1]:

- Hushåll med folkbokförda barn
  - Kärnfamilj
  - Ombildad familj
  - Ensamstående mamma
  - Ensamstående pappa
- Hushåll utan folkbokförda barn
  - Sammanboende utan bobarn
  - Ensamboende mamma
  - Ensamboende pappa

Huvudkategorierna är hushåll med folkbokförda barn och hushåll utan folkbokförda barn. Gemensamt för alla hushållstyperna är att minst en person i hushållet också är förälder. En ensamstående förälder är en förälder som har barnet hos sig. En ensamboende förälder, däremot, har inte barnet boende hos sig. Kartläggningen i Särlevandeutredningen 2010 visade vidare att [1]:

- Det fanns drygt 1,9 miljoner barn i åldrarna 0–17 år, varav 494 000 barn hade särlevande föräldrar.
- Av alla hushåll där det bor minst en förälder är 43 procent hushåll med minst en särlevande förälder.
- I cirka vart fjärde hushåll finns minst ett barn folkbokfört.
- Cirka en tredjedel av alla särlevande föräldrar har barn boende växelvis hos sig.
- En tredjedel av särlevandehushållen består av ensamstående mammor och nästan lika många särlevandehushåll består av ombildade familjer (26 procent).
- Ensamstående pappor utgör ungefär 10 procent av särlevandehushållen, medan andelen ensamboende pappor är 21 procent.
- Även om ett hushåll saknar folkbokförda barn i hushållet kan det ändå finnas minst en förälder i ett hushåll.

Särlevandeutredningen visar också i vilken utsträckning olika hushållstyper är ekonomiskt utsatta (med ekonomiskt utsatt menas hushåll med inkomster under 60 procent av medianinkomsten) och konstaterar att högst andel ekonomiskt utsatta enligt definitionen finns bland ensamstående mammor och ensamboende pappor [1].

Ombildade hushåll kan se mycket olika ut

De ombildade hushållen, 26 procent av alla särlevandehushåll, kan i sin tur delas in i fyra undergrupper: hushåll där barnen bor hela tiden, halva tiden, delar av tiden eller inte alls. Boendet kan alltså skilja sig mellan barn som tillhör samma hushåll [1]:

- Båda parter i hushållet har barn sedan tidigare.
- Båda parter i hushållet har barn sedan tidigare plus gemensamma barn.

- Enbart den ena parten i hushållet har barn sedan tidigare.
- Enbart den ena parten i hushållet har barn sedan tidigare men parterna har gemensamma barn.

Varje undergrupp i hushållstypen ombildade hushåll kan i sin tur se ut på olika sätt. Några exempel:

- Båda parter i hushållet har barn sedan tidigare
  - Den ena förälderns barn bor hela tiden i hushållet och den andre förälderns barn bor halva tiden/del av tiden/inte alls i hushållet.
  - Bådas barn bor hela tiden/halva tiden/inte alls i hushållet.
- Båda parter i hushållet har barn sedan tidigare plus gemensamma barn
  - Den ena förälderns barn bor hela tiden i hushållet och den andre förälderns barn bor halva tiden/del av tiden/inte alls i hushållet.
  - Bådas barn bor hela tiden/halva tiden/inte alls i hushållet.
- Enbart en av parterna i hushållet har barn sedan tidigare
  - Barn bor hela tiden i hushållet.
  - Barn bor halva tiden/del av tiden/inte alls i hushållet.
- En av parterna i hushållet har barn sedan tidigare och parterna har gemensamma barn
  - Tidigare barn bor hela tiden i hushållet.
  - Tidigare barn bor halva tiden/del av tiden/inte alls i hushållet.

Om folkbokföring

Av 2 § första stycket folkbokföringslagen framgår att ett barn som föds levande här i landet ska folkbokföras om modern är folkbokförd eller om fadern är folkbokförd och vårdnadshavare. Av 7 a § folkbokföringslagen framgår att om ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare som inte bor tillsammans och barnet under sin normala livsföring tillbringar dygnsvilan i ungefär samma omfattning hos var och en av dem, får barnet folkbokföras hos den av vårdnadshavarna som de båda kommer överens om.

Ett barn kan bara vara folkbokfört på en adress

Ett barn kan alltså bara vara folkbokfört hos en av de särlevande föräldrarna, även om barnet bor växelvis hos båda. Folkbokföringens överensstämmelse med var barnet faktiskt bor stämmer endast i cirka 60 procent av fallen. Huvudskälet till detta är just att barn bor växelvis hos föräldrarna [1].

Folkbokföringsadressen har ekonomisk betydelse

Barnets folkbokföringsadress har betydelse för en del av de stöd som hushållet kan få. I vissa kommuner bestämmer folkbokföringsadressen var barnet kan få förskoleplats och hur eventuell skolskjuts organiseras [4]. Rätten till barnbidrag kan påverkas och bostadsbidraget är kopplat till var barnet bor [5].

Ett beslut om barnets folkbokföring kan överklagas av barnets vårdnadshavare. Om ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare, får ett beslut om barnets folkbokföring även överklagas av en av dem ensam (40 § folkbokföringslagen).

Exempel 1: Folkbokföringens koppling till barnbidraget

För barn födda före den 1 mars 2014 kommer exempelvis barnbidraget till modern alternativt den äldste i ett par av samma kön om föräldrarna har gemensam vårdnad, om inte föräldrarna ansökt om annat (se propositionen Utbetalning av barnbidrag och flerbarnstillägg (2013/14:6. s. 41). Det innebär att om barnet har växelvis boende går barnbidraget till den ena föräldern om inte någon av dem ansöker om att dela barnbidraget (16 kap. 7 § SFB).

Exempel 2: Folkbokföringens koppling till bostadsbidraget

Regeln är att barnet, trots två boenden, endast kan vara folkbokfört på en adress. Den förälder som barnet är folkbokfört hos, boföräldern, kan genom det särskilda bidraget (se kap. *Andra familjeekonomiska stöd*) få bostadsbidrag som om barnet bodde där hela tiden eller merparten av tiden. Även om den andra föräldern också kvalificerar sig för bostadsbidrag, har den ändå bara rätt till umgängesbidrag [1].

Barnets bästa

Artikel 18 i barnkonventionen lyfter fram att föräldrar eller andra vårdnads-havare har huvudansvaret för barnets forstran och utveckling och barnets bästa ska komma i första rummet. Följande kapitel handlar om barnkonventionen, barns egna erfarenheter av separation och barns delaktighet i samband med samarbetsamtal.

Barnkonventionen

Barnkonventionens artikel 3 punkt 1 är enligt FNs barnrättskommitté en grundläggande princip som är relevant för hela barnkonventionen. Den har även relevans vid separationer om det finns barn [6]:

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Artikel 9 lyfter barns rätt till ett *personligt förhållande och direkt kontakt med båda föräldrarna*, förutsatt att det inte strider mot barnets bästa. I artikel 12 sägs att *barnet ska få uttrycka sina åsikter* och att dessa ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Artikel 18 tar upp föräldrarnas *gemensamma ansvar* för barnets fostran och utveckling.

I artikel 27 omtalas *barnets rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling*. Där nämns också föräldrarnas ansvar för barnets försörjning, samhällets ansvar för att bistå föräldrarna i detta ansvar samt samhällets ansvar för att säkerställa indrivning av underhåll till barnet.

Barnkonventionen i vår lagstiftning

Barnkonventionen ratificerades av Sverige 1990. Den är inte lag i Sverige men den återfinns på olika sätt i vår lagstiftning.

6 kap. 2 a § FB

Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Även av andra paragrafer i föräldrabalken framgår att barnets bästa ska vara i fokus när vårdnad och umgänge ska fastställas. Föräldrabalken poängterar också att vårdnadshavaren har såväl rätt som skyldighet att bestämma i frågor som rör barnet, men i takt med barnets stigande ålder och utveckling ska allt större hänsyn tas till barnets synpunkter och önskemål (6 kap. 11 § FB). Även socialtjänstlagen betonar barnets bästa.

1 kap. 2 § SoL

- Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas.
- Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.
- Med barn avses varje människa under 18 år.

Varje år under 2000-talet har mellan 40 000 och 50 000 barn varit med om att deras föräldrar separerat [7]. I Särlevandeutredningen [1] skriver utredarna följande:

Barn har både behov av och rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Denna rättighet slås fast i såväl barnkonventionen som föräldrabalken. Ur barnets perspektiv är det centralt att föräldrarna, oavsett om de lever tillsammans eller inte, kan samarbeta i frågor som rör barnet. En grundläggande utgångspunkt i föräldrars ansvar för sina barn är att barnets bästa ska stå i centrum vid beslut om till exempel vårdnad, boende, umgänge och försörjning av barnet.

I folkbokföringslagen nämns inget om barnets bästa. Lagen har dock stor betydelse för barns ekonomiska utfall genom att vissa stöd och bidrag är kopplade till barnets folkbokföringsadress.

Barns erfarenheter av separation och försörjningskonflikter

Särlevandeutredningen [1] har tagit del av en webbplatsundersökning genomförd av BRIS, där barn och ungdomar beskriver sina erfarenheter av föräldrarnas separation. Föräldrars ekonomiska meningsskiljaktigheter kan påverka samarbetet och det framgår tydligt att barn kan vara mycket medvetna om detta. Föräldrarnas ekonomiska konflikter kring barnen kan också påverka barnens upplevelse av trygghet och självkänsla på ett negativt sätt.

Barn om föräldrars bråk om pengar:

Försöker inte bry mig, men känner mig värdelös över att jag bara skulle handla om pengar. (Flicka 17 år)

Vem som ska betala vad, och hur mycket de ska lägga ut. De säger båda att de betalat mer än den andra. (Flicka 16 år)

Att min pappa gav min mamma en massa pengar när de skildes fast de egentligen delade lika. Att pappa aldrig betalar mer än vad han behöver precis. (Flicka 16 år)

Källa: Särlevandeutredningen [1].

Barns delaktighet

BRIS rapport *Lyssna på mig* [8] tar upp barns behov av att kunna göra sig hörda. Rapporten har tagits fram genom en analys av barns mejl till BRIS. Flera av de resonemang och citat som lyfts fram i rapporten visar vilken press och vanmakt ett barn kan känna när föräldrarna separerar. Barnen uttrycker att de vill att deras föräldrar ska se dem, även om föräldrarna är upptagna av sin egen konflikt med varandra. Av rapporten framgår också att barnen tar ett stort ansvar för föräldrarnas känslor. De kan till exempel ha mycket tydliga önskemål när det gäller boende, vårdnad och umgänge, men de drar sig för att säga vad de tycker av oro för att såra någon av föräldrarna.

Samarbetssamtalen är i första hand till för föräldrarna men syftet är ju att föräldrarna ska enas i frågor som rör barnet. I *Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2012:4) om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge* står att samtalsledaren bör, om det inte är olämpligt, ta med barnet i något skede av samtalen, dels för att med utgångspunkt i barnets egna behov och rättigheter ge information och låta barnet berätta om sin situation, dels för att ge barnet möjlighet att förmedla sin inställning. Att ge ett barn möjlighet att samtala om sina tankar och upplevelser i samband med föräldrarnas separation kan vara betydelsefullt för dess hälsa och utveckling. Det är också ett sätt att tydliggöra – både för barnet och för föräldrarna – att barnet har rätt till respekt för sitt eget livsrum, sin vardag och sitt nätverk [4].

Barnets delaktighet innebär även att barnet ska kunna *avstå* delaktighet. Barnet ska inte mot sin vilja försättas i situationer där ansvaret för beslut hamnar hos honom eller henne [9]. I propositionen *Barns rätt att komma till tals* betonas utredarens ansvar att uppträda varsamt och ha respekt för den lojalitetskonflikt barnet kan befinna sig i. Barnet får inte pressas på synpunkter (prop. 1994/95:224 s.55).

Barn om att välja:

Helst skulle jag nog vilja bo hos bara en, och det är min mamma, jag trivs bäst där. Men jag VILL också bo hos pappa. Plus att han kommer att bli jätteledsen.

Brorsan valde pappas sida, så då väljer jag mammas.

Källa: BRIS. *Lyssna på mig* [8].

Vad kan ingå i kostnader för barn?

Detta kapitel baseras på en sammanställning av Konsumentverkets beräkningar av kostnader för barn i olika åldrar samt på Konsumentverkets beräkningar av referensvärden för några av hushållens vanligaste utgiftsområden [10].

Konsumentverkets beräkningar

Varje år beräknar Konsumentverket kostnader för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Beräkningarna omfattar både individuella och hushållsgemensamma kostnader och utgår från ett grundläggande behov av varor och tjänster som behövs för att klara vardagen i dagens samhälle, oberoende av hushållets inkomster. I beräkningarna ingår livsmedel, kläder och skor, fritid och lek (inklusive mobiltelefon), barn- och ungdomsförsäkring, hemförsäkring, förbrukningsvaror, hemutrustning (inklusive dator), media, fast telefoni m.m.

Kostnaderna täcker både löpande utgifter och visst sparande för att kunna ersätta sällanköpsvaror. Det är varken en minimum- eller överflödskonsumtion som gäller, utan en rimlig konsumtionsstandard. Beräkningarna omfattar dock inte olikheter som finns i konsumtionen beroende på kulturella skillnader, sjukdom eller funktionshinder.

Syftet med beräkningarna är att visa vad det kan kosta för hushållen att upprätthålla en rimlig levnadsnivå för dessa utgiftsområden. Beräknade kostnader ska kunna användas som referensvärden vid budgetrådgivning hos kommunala budget- och skuldrådgivare och även för hushållens egna ekonomiska planering. Referensvärden för de olika utgiftsområdena lämnas också som underlag till regeringens beslut om riksnormen inom försörjningsstödet. Beräkningarna används även för andra ändamål av kommuner, staten, banker, privatpersoner med flera. Kostnaderna kan delas in i individuella kostnader och hushållsgemensamma kostnader.

Individuella kostnader:

- livsmedel och icke alkoholhaltiga drycker
- personlig hygien
- kläder och skor
- fritid och lek
- mobiltelefon
- barn- och ungdomsförsäkring.

Hushållsgemensamma kostnader:

- förbrukningsvaror
- hemutrustning (omfattar delposterna radio, tv, dator mm, möbler och armaturer, laga mat, duka, hemtextilier, rengöra och underhålla, övrigt)
- media, fast telefoni, internet m.m.
- hemförsäkring.

Kostnaderna för barn skiljer sig åt i olika åldrar och det skiljer sig även mellan pojkar och flickor. Här ingår kostnader som är personanknutna och som beräknas utifrån olika åldrar och kön. De områden det gäller är livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, mobiltelefon, personlig hygien samt barn- och ungdomsförsäkring.

Livsmedel

Beräkningarna för livsmedel visar hur mycket en bra, näringsriktig och varierad mat kan kosta för personer i olika åldrar och kön. Kostnaderna utgår från de livsmedel som ingår i Konsumentverkets matsedel som omfattar 30 dagar. För barn (från 6 månader upp t.o.m. 17 år) har beräkningar gjorts utifrån referensvärden för energiintag i respektive åldersgrupp. Från och med tio års ålder görs beräkningarna även med hänsyn till kön. Barn under 6 månader antas vanligtvis bli ammade.

Kostnader för livsmedel redovisas både med och utan kostnader för luncher (måndag – fredag) som lagas hemma. I redovisningen utan kostnad för vardagsluncher hemma räknar Konsumentverket med att barnen äter lunch på förskola respektive skola.

Personlig hygien

Personlig hygien omfattar varor och tjänster som behövs för den personliga hygien. Inom området personlig hygien varierar behovet av produkter och mängder efter ålder och för ”äldre” barn även efter kön. Till skillnad från de övriga personanknutna utgiftsområdena har detta område en särskild ålderskategori för barn som är 3 år. Detta på grund av att användningen av blöjor är väsentligt lägre än för barn i åldersgruppen 1–2 år, vilket gör den totala kostnaden lägre.

Hygienprodukterna omfattar varor och tjänster som behövs i olika åldrar och kön för att hålla sig ren och fräsch och för att vårda sin kropp:

- tvål
- tandborste
- hudkräm
- blöjor
- bindor
- hårklippning
- en mindre del kosmetika (gäller för barn/ungdomar från 15 år).

Kläder och skor

Eftersom behovet av kläder och skor skiljer sig mellan olika åldrar och kön görs beräkningar för respektive barngrupper upp till och med 17 år. Kostnaderna ska täcka behovet av vanliga kläder och skor som används under olika årstider, för både vardag och för något festligare tillfälle. Här ingår även kläder avsedda för vanliga sport- och fritidsaktiviteter. Dessutom har vissa tillbehör tagits med som till exempel reflexer, portmonnä, paraply, armbandsur och väskor. Här finns också ryggsäckar för barn och skolungdomar. När det gäller kläder och skor tar Konsumentverket hänsyn till flera aspekter:

- **Behov** (antal) av respektive produkt, dvs. hur ofta man antas behöva byta olika kläder, och att de tvättas en gång i veckan.
- **Kvalitet**. Kläderna som ingår i beräkningarna ska vara lättskötta och inte kräva mycket arbete vid eller efter tvätt. De ska tåla maskintvätt och bara undantagsvis kräva kemtvätt, detta med hänsyn till miljön och extra kostnader i tid och pengar.

- **Användningstid.** Vid beräkningen av användningstiden för produkterna tas hänsyn till mängden och kvaliteten på de kläder och skor som ingår. Beräkningen utgår från ett normalt slitage. När det gäller barnkläder och skor tas även hänsyn till hur snabbt barn växer.

Fritid och lek är utvecklande

Enligt FN:s barnkonvention ska alla barn ha rätt till vila och fritid, till lek och rekreation, anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. De länder som skrivit under barnkonventionen, däribland Sverige, ”ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet”[6]. Statistiska centralbyrån poängterar att fritiden också är en del i barns utveckling [11]:

”Fritid innebär inte bara en möjlighet att roa sig, utan den är också en del i barns utveckling. Eftersom fritiden är viktig för utvecklingen måste alla barn få möjlighet till en intressant och utvecklande fritid. Om alla barn har tillgång till en fritid där de utvecklas och får nya erfarenheter kan fritiden fungera utjämnande mellan olika grupper, istället för att förstärka de skillnader som redan finns mellan barn med olika levnadsförhållanden.”

Lika stora fritidskostnader för båda könen

Beräkningarna av fritidskostnaderna är inte uppdelade efter kön. Konsumentverket ser det som mer rimligt att beräkna olika kostnadsbehov för fritid utifrån ålder. Både flickor och pojkar behöver motion, avkoppling och stimulans. Kostnaderna för de aktiviteter/produkter där olikheter finns mellan könen kan mer eller mindre ta ut varandra så att totalbeloppen för både pojkar och flickor blir ungefär desamma.

Fritidsaktiviteterna har valts utifrån kunskaper om vad barn gör på fritiden

Aktiviteterna och produktvalet i beräkningarna skiljer sig mellan olika åldersgrupper. Valet av aktiviteter har gjorts utifrån kunskaper om barns behov samt undersökningar och statistik om vad barn i skilda åldrar ägnar sig åt på fritiden.

I Konsumentverkets beräkningar ligger vanliga fritidsaktiviteter till grund för bedömningen av vilka produkter som ska ingå i en rimlig konsumtion. Det gäller såväl inom- som utomhusaktiviteter, viss motion och kultur, sysselsättningar som man utför ensam eller tillsammans med andra. När det gäller utomhusaktiviteterna ingår produkter för både sommar- och vinterbruk.

Yngre barn

För yngre barn gäller kostnaderna varor och tjänster som behövs för deras utveckling och stimulans. Förutom leksaker finns exempelvis spel, pussel, ritsaker, böcker, CD-skivor, skidor och cykel med. Då det gäller besök på bio,

simhall, djurpark etc. har Konsumentverket utgått ifrån att barn i de yngre åldersgrupperna har en medföljande vuxen. Cyklar för barn mellan 4 och 10 år antas vara köpta begagnade. Skälet till detta är dels att cyklar kostnads- mässigt väger tungt i beräkningarna, dels att det är vanligt att man köper begagnade cyklar till yngre barn.

Äldre barn

För äldre barn ingår kostnader för vanliga sysselsättningar i olika åldrar, såsom att läsa böcker och tidningar, lyssna på musik, gå på bio, disko/ dans och att motionera (bl.a. ingår cykel, skidor, gym- och simhallsbesök). Även om samma aktivitet och produkt tagits med i flera åldersgrupper har Konsumentverket tagit hänsyn till att det kan finnas behov av olika varianter och antal av produkten, beroende på vilken ålderskategori det handlar om.

Andra personanknutna produkter

Några andra produkter som räknas som personanknutna är mobiltelefon och försäkringar. Däremot ingår tv och stereo i hushållsanknutna kostnadsposter. I de fallen är det snarare familjestorleken som avgör mängden produkter.

- **Kostnaderna för mobiltelefoni**, dvs. samtalskostnader och telefon räknas som personanknutna utgifter. Konsumentverket räknar med att alla personer från 11 års ålder har en egen mobiltelefon. För att uppskatta samtalskostnader för olika åldersgrupper har information från Post- och telestyrelsen (PTS) använts. Abonnemang är den mest traditionella betalningsformen men Konsumentverket har ändå valt att göra beräkningar utifrån kontantkort (för att konsumenten lättare kan ha koll på kostnaderna). Kontantkortet finns med i två olika värden, ett lägre för åldersgruppen 11–14 år och ett högre för åldersgrupper från 15 år och uppåt.
- Kostnadsbelopp för **sjuk- och olycksfallsförsäkring** för barn och ungdomar tar tagits fram i samarbete med Konsumenternas försäkringsbyrå. Alla barn som går i skolan har en olycksfallsförsäkring som gäller under skoltid och under vägen till och från skolan. Hur omfattande försäkringen är skiljer sig mellan kommunerna och oftast gäller den inte på fritiden. Konsumentverket har därför tagit med en försäkring, som även avser olycksfall under fritid samt sjukdom. Kostnadsberäkningen gäller ett premiebelopp som kan gälla antingen för en gruppförsäkring eller för en individuell försäkring.

Information om kostnadsberäkningar

På Konsumentverkets webbplats finns information om kostnadsberäkningarna:

<http://www.konsumentverket.se/Vara-omraden/Privatekonomi/Kostnadsberakningar/>

Kostnader för barn och unga 0–20 år

I tabellen nedan visas Konsumentverkets beräkningar för år 2014 av månadskostnader för barn och unga efter ålder och, från tio års ålder, även efter kön.

Konsumentverkets beräkningar av månadskostnader för barn och ungdomar, efter åldersgrupp och kön. 2014.

Ålder	Flickor		Pojkar		Kvinnor		Män				
	0 år	1–2 år	3 år	4–6 år	7–10 år	11–14 år	15–18 år	19–20 år			
Mat som ingår "alla dagar" i matsedeln, 30 dagar	760	845	920	1107	1548	1688	1990	1820	2380	1790	2380
Utan lunch må-fe, 30 dagar	580	655	655	863	1200	1298	1533	1400	1810	1380	1810
Övriga kostnader											
Personlig hygien	490	420	150	110	140	280	210	414	269	455	325
Kläder och skor	370	440	440	520	570	580	580	600	590	600	590
Fritid och lek	80	180	180	390	600	690	690	673	673	620	620
Mobiltelefon	0	0	0	0	0	180	180	230	230	230	230
Barn- och ungdomsförsäkring	130	130	130	130	130	130	130	130	130		
Summa exl.mat	1070	1170	900	1150	1440	1860	1790	2047	1892	1905	1765
Summa inkl. alla måltider	1830	2015	1820	2257	2988	3548	3780	3867	4272	3695	4145
Summa utan lunch må-fr	1650	1825	1555	2013	2640	3158	3323	3447	3702	3285	3575

Referensvärden och schabloner

Referensvärden och schabloner kan ge en fingervisning om hur grundläggande behov kan tillgodoses. I kapitlet beskrivs kortfattat de referensvärden, schablonbelopp och beräkningar som bland annat tar upp kostnader för barn:

- Konsumentverkets referensvärden (begreppet referensvärden används av Konsumentverket i stället för begreppet skäliga levnadskostnader).
- Schablonbelopp vid beräkning av underhållsbidrag.
- Kronofogden förbehållsbelopp vid löneutmätning.
- Riksnormen för försörjningsstöd.
- Beloppet för underhållsstöd.

Konsumentverkets referensvärden

De utgiftsområden som beräknas i Konsumentverkets referensvärden står för omkring en tredjedel av hushållets totala konsumtion. Beräkningarna omfattar både individuella och hushållsgemensamma kostnader och utgår från ett grundläggande behov av varor och tjänster som behövs för att leva ett bra vardagsliv, oberoende av hushållets inkomster. Det är varken existensminimum eller en överflödskonsumtion som gäller, utan en rimlig konsumtionsstandard [10].

En stor utgift för hushållen är boendekostnaden, men den ingår inte i Konsumentverkets kostnadsberäkningar. Beräkningar görs inte heller för tand- och sjukvård, transport, barnomsorg, hemtjänst, semester, hotell/café/restaurangbesök, utbildning, presenter m.m. [10].

Konsumentverket Budgetkalkylen

På Konsumentverkets webbplats finns Budgetkalkylen:
<http://www.konsumentverket.se/budgetkalkylen>

Schablonbelopp vid beräkning av underhållsbidrag

Ett annat belopp är det som domstolarna ofta använder som schablon, dvs. en viss procent av aktuellt prisbasbelopp. I schablonbeloppet anses ingå alla vanliga levnadskostnader samt barnets del av boendekostnaderna. Barnomsorgsavgift ingår inte. Prisbasbeloppet för år 2014 är 44 400 kronor [12], vilket ger följande belopp:

Barnets ålder	Procent av prisbasbeloppet	Belopp
0–6 år	65 procent	2 405 kr/månad
7–12 år	80 procent	2 960 kr/månad
13–17 år	95 procent	3 515 kr/månad

Källa: Försäkringskassan

Föräldrarna behöver givetvis tänka över vilka behov barnet har haft och vilka kostnader det för med sig före separationen, oavsett vad schablonbeloppet visar.

Förbehållsbelopp vid utmätning

När Kronofogden utreder inför en löneutmätning tas bland annat hänsyn till hur stora inkomster den enskilde och övriga i hushållet har, om det finns barn i hushållet och vilka kostnader som finns för till exempel bostad och barnomsorg. För att klara sin försörjning är den skuldsatte alltid garanterad att behålla ett visst belopp, ett så kallat förbehållsbelopp. I förbehållsbeloppet ingår boendekostnad och ett belopp som ska täcka allmänna levnadskostnader. Detta belopp kallas för normalbelopp. I normalbeloppet ingår bland annat mat, kläder, hygien, telefon, försäkringar och andra mindre utgifter för tillfälliga behov. Tillägg för barnomsorg, arbetsresor m.m. kan tillkomma [13].

Varje år publicerar Kronofogden föreskrifter om bestämmande av förbehållsbelopp m.m. För 2014 är normalbeloppet 4 680 kronor för en ensamstående vuxen, 7 732 kronor för sammanlevande makar eller sambos, 2 483 kronor för barn upp till 7 år och 2 858 kronor för barn 7 år eller äldre [15].

Kronofogden: beräkning av förbehållsbelopp

<https://www1.kronofogden.se/wf/wf/login.do>

Riksnormen för försörjningsstöd

Tillsammans med skäligena kostnader för vissa andra behov avgör riksnormen nivån på försörjningsstödet. Beloppen bestäms av regeringen inför varje nytt kalenderår och gäller som miniminivå för de behov som den ska täcka. Kostnader för boende och en del andra behov, där variationen kan vara stor, ligger utanför riksnormen [16].

Ett hushålls behov av stöd till sin försörjning tas fram genom att lägga ihop riksnormens belopp för familjemedlemmarna med de skäligena kostnaderna utanför riksnormen, såsom boende, hushållsel m.m. Från det beloppet dras sedan hushållets inkomster [16].

Riksnormen tar hänsyn till hur många personer som finns i hushållet, ålder på barn och skolungdomar, om barn och skolungdomar äter lunch hemma och om vuxna är ensamstående eller sambor. I normen ingår kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, hygien, barn- och ungdomsförsäkring, förbrukningsvaror, dagstidning, telefon och tv-avgift [16].

Socialstyrelsens beräkningsinstrument för försörjningsstöd

På Socialstyrelsens webbplats finns ett instrument för att ungefärligen kunna beräkna om den egna ekonomin ligger över eller under nivån för försörjningsstöd:

<http://www.socialstyrelsen.se/ekonomisktbistand/forsorjningsstod/provberakning>

Den 1 juli 2014 införs bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, om fritidspeng för barn. Bestämmelserna införs i ett nytt kapitel i SoL, *4 a kap. Ersättning för barns kostnader för fritidsaktiviteter*. Fritidspengen innebär att hushåll med barn i årskurs 4-9 som mottagit försörjningsstöd under en längre tid ska ha rätt till ersättning från socialnämnden för kostnader för barnens deltagande i fritidsaktiviteter. Fritidspengen ska inte behövsprövas och är inte ett ekonomiskt bistånd utan en ersättning upp till en viss nivå för faktiska kostnader för barnens fritidsaktiviteter. Bestämmelserna ligger därför i ett eget kapitel i SoL.

Fritidspengen får ersätta högst 3 000 kronor per barn och tolv månadersperiod (2 kap. 1 b socialtjänstförordningen (2001:937), SoF. En tolv månadersperiod behöver inte vara ett kalenderår.

För perioden 1 juli till och med 31 december 2014 får fritidspengen ersätta högst 1 500 kronor per barn (se övergångsbestämmelser i SoF)².

4 a kap. 1-3 §§ SoL

1 § Hushåll med barn som går i grundskolans årskurs 4–9 eller motsvarande i andra skolformer har rätt till ersättning från socialnämnden för kostnader för barnets deltagande i fritidsaktiviteter (fritidspeng) om hushållet vid ansökningstillfället

1. har försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 §, och
2. har haft sådant stöd under minst sex månader den senaste tolv månadersperioden.

Barnets fritidsaktiviteter ska vara regelbundna och ledarledda samt främja ett aktivt deltagande i samhällets gemenskap.

Fritidspengen får inte påverka beräkningen av försörjningsstödet enligt 4 kap. 3 § andra stycket tredje meningen. Lag (2014:468).

2 § Om barnet bor varaktigt även i ett annat hushåll (växelvist boende) och båda hushållen uppfyller kraven i 1 § har respektive hushåll var för sig rätt till hälften av det belopp som fritidspengen högst får uppgå till.

Om bara ett av hushållen uppfyller kraven i 1 § har detta hushåll rätt till hälften av det belopp som fritidspengens högst får uppgå till. Lag (2014:468).

3 § Regeringen får meddela föreskrifter om vilket belopp fritidspengens får uppgå till. Lag (2014:468).

Belopp för underhållsstöd

Beloppet för fullt underhållsstöd är för närvarande 1 273 kr/månad och barn. Den andre föräldern förväntas bidra med lika mycket [1]. Utöver det tillkommer barnbidrag på 1 050 kr/månad, vilket tillsammans skulle ge ett belopp på 3 596 kronor.

Jämförelser

Sammanfattningsvis kan man konstatera att Konsumentverkets referensvärden är något högre än schablonbelopp, förbehållsbelopp och riksnormen för försörjningsstöd. I nedanstående tabell finns några jämförelser mellan Konsumentverkets referensvärden, Kronofogdens normalbelopp, och Socialstyrelsens riksnorm avseende vuxna personer. Det är viktigt att komma ihåg att det alltså kan finnas skillnader i vad som ingår i respektive beräkning. Bostadskostnad ingår inte i något av beloppen nedan.

² Socialstyrelsens meddelandeblad nr 3 2014, juni 2014. www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19465/2014-6-14.pdf

Jämförelse referensvärden och normer 2014

Källa: Konsumentverket, Kronofogden och Socialstyrelsen

	Konsumentverkets referensvärden Beloppet avser 35-årig kvinna i storstad	Kronofogdens normalbelopp	Socialstyrelsens riksnorm
Ensamstående	5 240	4 680	3 880

Källa: Konsumentverkets referensvärden för skäliga levnadskostnader, broschyren Koll på pengarna 2014; Kronofogdens föreskrifter (KFMFS 2013:1) om bestämmande av förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m. under år 2014; <http://www.socialstyrelsen.se/ekonomisktband/forsorjningsstod/riksnormen>

I tabellen nedan jämförs olika referensvärden för barn.

Jämförelse referensvärden och normer 2014

Källa: Konsumentverket

	Konsumentverkets referensvärden Avser 2-årig pojke som äter alla måltider hemma	Kronofogdens normalbelopp Avser barn upp till 6 år	Socialstyrelsens riksnorm Avser barn 1–2 år, personliga kostnader	Schablonbelopp Avser barn 0–6 år, 65 procent av prisbasbeloppet
2-årigt barn	2 090	2 483	1 980	2 405

Källa: Konsumentverkets referensvärden för skäliga levnadskostnader, broschyren Koll på pengarna 2014; Kronofogdens föreskrifter (KFMFS 2013:1) om bestämmande av förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m. under år 2014; <http://www.socialstyrelsen.se/ekonomisktband/forsorjningsstod/riksnormen>; <https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/949a1fee-7bd8-4103-954b-f5dca96d3b2e/aktuellabelopp2014.pdf?MOD=AJPERES>

Föräldrarnas försörjningsansvar och underhållsskyldighet

Föräldrarnas ansvar för sitt barns försörjning klargörs i Förädrabalken. I det här kapitlet redovisas hur länge man som förälder har försörjningsansvar, både då man lever tillsammans med den andre föräldern eller har separerat. I kapitlet beskrivs också några vanliga anledningar till konflikter mellan separerande föräldrar.

Om att bidra till sitt barns försörjning

Av 7 kap. 1 § första stycket FB framgår att föräldrarna ska svara för underhåll åt barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Det innebär att alla föräldrar som har förmåga, ska bidra till sitt barns försörjning. Det gäller oavsett om de bor tillsammans med barnet eller ej. Vidare framgår att när föräldrarnas underhållsskyldighet bestäms ska hänsyn tas till barnets egna inkomster och tillgångar samt till barnets sociala förmåner under beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa. Av tredje stycket i paragrafen följer att föräldrarna sinsemellan ska ta del i barnets kostnader var och en efter sin förmåga. Det är barnets vårdnadshavare som ska bevaka att barnet får tillfredställande försörjning, vilket framgår av 6 kap. 2 § andra stycket FB.

När upphör försörjningsansvaret?

Underhållsskyldigheten upphör när barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan efter denna tidpunkt, är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längst till dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning (7 kap, 1 § andra stycket FB).

Några rättsfall

Det förekommer att barn som slutfört utbildning på en linje i gymnasieskolan har ansetts ha rätt till underhållsbidrag för tid då barnet, efter fyllda 18 år, bedrivit ytterligare studier i gymnasieskolan (NJA* 1990 s 49). Avgörande för om föräldern är underhållsskyldig eller inte, är om barnet faktiskt går i skolan. Om barnet har avbrutit skolgången räcker det inte med att det finns ett antagningsbesked eller liknande för att underhållsskyldigheten ska inträda (NJA 1992 s. 256 och prop. 2000/01:134 s. 12).

*Nytt juridiskt arkiv, rättsfallspublikation

Gemensam eller delad vårdnad – båda har försörjningsansvar

Föräldrar är underhållsskyldiga för sina barn oavsett om de bor med sina barn och oavsett vem som har vårdnaden om dem. Båda föräldrarna har alltså underhållsskyldighet. En viktig uppgift är därför att få föräldrarna att förstå att ansvaret för kostnaderna för barnet finns kvar för båda parter även om de egna kostnaderna och utgifterna förändras. En förälder ska betala underhållsbidrag till barnet om föräldern inte har vårdnaden om barnet och inte heller bor tillsammans med barnet. Detsamma gäller om föräldern har gemensam vårdnad med den andra föräldern men barnet varaktigt bor tillsammans med endast den andra föräldern (7 kap. 2 § FB).

Vanliga orsaker till konflikt mellan separerade föräldrar

Föräldrarna ska svara för underhåll till barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga oavsett om de bor tillsammans med barnet eller inte. Konflikter kring hur den samlade ekonomiska förmågan ser ut kan dock uppstå. Särlevandeutredningen beskriver flera förhållanden som kan påverka hur barnet tas om hand och försörjs. Nedan ges några exempel på förhållanden som samtalsledaren kan behöva vara uppmärksam på eftersom de kan orsaka konflikter mellan föräldrarna. Barnets bästa kan därmed komma i skymundan. Särlevandeutredningen pekar bland annat på följande [1]:

- Förekomst av obearbetade känslor, ovilja att komma överens, upplevelse av konkurrens mellan föräldrarna, föräldrarnas respektive närhet till barnet kan påverka ansvarsfördelningen mellan föräldrarna och kan leda till att pengar används som ett maktmedel.
- För en förälder med svag ekonomi kan socialförsäkringsförmånerna ha stor betydelse för den egna ekonomin.
- Utgifter, hyra, lån och skulder kan påverka samarbete och ansvarsfördelning.
- Ett resultat av bodelningen kan vara ett beslut om vem som får behålla bostaden och vem som behöver skaffa en ny.
- Föräldrarnas arbetsförhållanden och var barnet går i förskola/skola kan påverka beslut om barnets boende och hur omsorgsansvaret ska fördelas.
- Flera familjeekonomiska förmåner är kopplade till barnets folkbokföringsadress och kan påverkas av barnets boende. Umgänge och kostnader förknippade med umgänget kan påverkas av avståndet mellan föräldrarna och deras ekonomiska förhållanden.

Underhållsbidrag

Det är barnets bästa som behöver vara i fokus när föräldrar ska försöka enas om vårdnaden om barnet, om var barnet ska bo och om hur och när barnet ska umgås med den andre föräldern. Det gäller också för diskussionen om barnets försörjning. Föräldrarna kan behöva påminnas om att det är barnets behov och känslor som måste stå i centrum, inte deras egna känslor och konflikter.

Vad är underhållsbidrag?

Underhållsbidrag är det belopp som var och en av föräldrarna bidrar med till barnets försörjning, till exempel boende och fritidsintressen. Underhållsbidraget är en civilrättslig reglering av underhållsskyldigheten, det vill säga en reglering mellan de två föräldrarna. Av 7 kap. 2 § FB framgår att underhållsbidrag ska betalas av den förälder som inte är vårdnadshavare och som inte heller bor varaktigt tillsammans med barnet. En förälder som har vårdnaden gemensamt med den andre föräldern ska betala underhållsbidrag om barnet bor varaktigt tillsammans med den andre föräldern.

7 kap. 2 § FB

En förälder skall fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag till barnet, om föräldern

1. inte har vårdnaden om barnet och inte heller varaktigt bor tillsammans med barnet, eller
2. har vårdnaden om barnet gemensamt med den andra föräldern men barnet varaktigt bor tillsammans med endast den andra föräldern.

Underhållsbidrag fastställs genom dom eller avtal.

Vårdnadshavaren får företräda barnet i frågor om underhållsbidrag, även om vårdnadshavaren inte har uppnått myndig ålder. Också förmyndare har rätt att företräda barnet. Avtal om underhållsbidrag kan slutas även före barnets födelse.

I mål om underhåll till barnet skall var och en som enligt tredje stycket får företräda barnet ges tillfälle att yttra sig.

Underhållsbidraget betalas i förskott

Av 7 kap. 7 § FB framgår att underhållsbidrag ska betalas i förskott för kalendermånad samt att underhållsbidrag i form av engångsbelopp ska betalas till socialnämnden om barnet är under 18 år.

Av 7 kap. 7 § fjärde stycket FB framgår att betalning i strid mot denna bestämmelse inte medför befrielse från skyldigheten att betala underhållsbidrag på föreskrivet sätt.

Hur fastställs underhållsbidraget?

Underhållsbidrag fastställs genom dom eller avtal. Ett avtal om underhållsbidrag kan slutas även före barnets födelse, (7 kap. 2 § andra och tredje stycket FB). Det finns inga formkrav för ett avtal om underhållsbidrag i föräldrabalken. Avtal kan således även ingås muntligt.

För att ett avtal skall kunna ligga till grund för verkställighet krävs att avtalet är skriftligt och bevittnat av två personer (3 kap. 19 § UB). Underhållsbidrag ska betalas förskottsvis för kalendermånad. I de fall då underhållsbidraget fastställs för en längre period än tre månader, eller i form av ett engångsbelopp, gäller att avtalet ska vara skriftligt och bevittnat av två personer samt, om barnet är under 18 år, godkänt av socialnämnden (7kap. 7 § FB).

3 kap. 19 § UB Förbindelse angående underhållsbidrag

Förbindelse angående underhållsbidrag

Skriftlig, av två personer bevittnad förbindelse angående underhållsbidrag enligt äktenskapsbalken eller föräldrabalken verkställs såsom lagakraftägande dom.

I fråga om underhållsbidrag, som skall utges till gäldenärens make för makens egen del eller för makarnas barn, får verkställighet dock äga rum endast om makarna under den tid som bidraget avser ej varaktigt bodde tillsammans och alltjämt ej gör det.

Har talan rörande en förbindelse väckts vid domstol, kan denna förordna att verkställighet ej får äga rum tills vidare. Lag (1987:793).

Avtal om underhållsbidrag till ungdomar som fyllt 18 år träffas mellan den unge och den bidragsskyldige föräldern. Om den unge flyttat hemifrån träffas avtal med var och en av föräldrarna.

Umgängesavdrag vid underhållsbidrag

Den bidragsskyldige föräldern får göra avdrag på underhållsbidraget när barnet vistas hos honom eller henne. Avdraget får göras om barnet vistats hos föräldern under sammanhängande tid av minst fem hela dygn, eller under minst sex hela dygn under en kalendermånad. Avdrag görs då med 1/40-del av underhållsbidraget för varje helt dygn barnet vistats hos föräldern. Med helt dygn avses tiden mellan kl. 00.00 och kl. 24.00 (prop. 1997/98:7 s. 126). Vid beräkning av antalet hela dygn räknas det dygn då vistelsen upphör som helt dygn. Det gäller dock inte om vistelsen börjar och slutar samma dygn (7 kap. 4 § FB).

Beräkning av underhållsbidrag

Utgångspunkten för beräkningen av underhållsbidraget är barnets behov och föräldrarnas ekonomiska förmåga. Vad som kan anses vara rimliga och relevanta kostnader kan på en övergripande nivå diskuteras i det enskilda ärendet. Mer konkreta beräkningar av kostnadsposter som föräldrarna anser ska ingå i barnets behov bör lämpligen ske i samband med att civilrättsliga avtal om underhållsbidrag sluts (prop. 2012/13:189 s.14).

Underhållsbidraget har ingen fastställd nivå

En vanlig missuppfattning bland föräldrar är att underhållsbidraget ligger på samma nivå som underhållsstödet från Försäkringskassan. Men underhållsbidraget baseras på föräldrarnas ekonomiska förhållanden efter att förbehåll för egna kostnader och för bostad räknats bort. Det finns således ingen minsta eller högsta nivå på underhållsbidraget. Försäkringskassan skriver i en kommentar till sitt beräkningsinstrument för underhållsbidrag³ att om båda föräldrarna har en god ekonomi, bör även barnet få del av denna standard. Det kan då bli aktuellt med *standardtillägg*. Begreppet standardtillägg presenteras närmare nedan under en egen rubrik.

³ Beräkningsinstrumentet presenteras längre fram i kapitlet

Andra aspekter som är viktiga för föräldrarna att tänka på när de kommer överens om underhållsbidrag är till exempel vem som tar ut ersättning för vård av sjukt barn, eller hur man ska gå tillväga vid mer kostnadskrävande inköp till barnet.

Barnets behov

Vid beräkning av barnets behov finns olika mått att utgå ifrån. Ett sätt att beräkna är att med hjälp av Konsumentverkets beräkningar av referensvärden komma fram till vilka behov och vilka kostnader föräldrarna anser att barnet har. Se kapitel *Vad kan ingå i kostnader för barn?* Ett annat mått kan vara de schablonbelopp domstolarna ofta använder, dvs. en viss procent av aktuell prisbasbelopp beroende på barnets ålder (se kapitel *Olika kostnadsberäkningar*).

Standardtillägg

Individuella förhållanden på barnets sida kan göra att barnet behöver högre underhåll än som följer av schabloner. Ju bättre föräldrarnas ekonomiska förståelse är, desto större anspråk på en högre standard och därmed underhåll kan barnet kräva. Saken har också beskrivits så att även mindre angelägna behov bör tillgodoses om föräldrarna har det gott ekonomiskt ställt (Propositionen om underhåll till barn och frånskilda 1978/79:12 s. 105, 154, 400 och 422). Om barnet bor hos en förälder som lever under goda förhållanden kommer denna standard automatiskt barnet tillgodo. Om den som barnet inte bor ihop med har det gott ställt eller har en förmögenhet av större värde, kan ett standardtillägg diskuteras, dvs. ett bidrag som går utöver det beräknade beloppet. Ett sådant bidrag behöver inte betalas kontant, utan genom att den bidragskyldige exempelvis bekostar barnets lägvistelser, utlandsresor, hobbyverksamhet eller liknande [17].

Rättsfall om standardtillägg

Frågan om ett barns rätt till ett så kallat standardtillägg har behandlats i NJA 1985 s. 781 och NJA 1995 s. 297. Det senare rättsfallet avsåg ett mindre barn, där den ena föräldern inte ansåg att standardtillägg var aktuellt på grund av barnets låga ålder, HD bedömde dock att barnet hade rätt till standardtillägg.

Barnets inkomster

När barnets behov bedöms ska hänsyn tas till barnets egna inkomster och tillgångar samt till barnets sociala förmåner under beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa. Ett barn i högre ålder som har börjat förvärvsarbete får i allmänhet räkna med att använda inkomsterna av arbetet till sitt eget uppehälle. Detta utesluter dock inte att föräldrarna ändå kan ha underhållsskyldighet för att barnet skall komma upp i den standard som det är berättigat till. Mindre inkomster som barnet får genom feriearbete eller liknande bör

normalt inte påverka föräldrarnas underhållsskyldighet. Vad gäller barnets tillgångar bör man i allmänhet ta hänsyn endast till avkastningen. Det kan dock någon gång finnas skäl att också beakta värdet av en mer betydande tillgång (prop. 1978/79:12 s. 154).

Föräldrarnas ekonomiska förmåga

Med en förälders ekonomiska förmåga avses förälderns förvärvsförmåga. Vanligast är att förälderns inkomst är ett mått på hans eller hennes förvärvsförmåga och underhållsskyldigheten bestäms då med utgångspunkt från förälderns inkomst. Men om föräldern utan godtagbar anledning struntar i att utnyttja sin förvärvsförmåga beräknar man underhållsbidraget med utgångspunkt från den inkomst föräldern skulle ha haft om han eller hon hade utnyttjat sin förvärvsförmåga. Frågan behandlas i prop. 1978/79:12 s. 401 f. och 423.

Förvärvsförmåga

Begreppet förvärvsförmåga var aktuellt i RÅ 2008 ref. 71 som gällde en underhållsskyldig förälder som drev ett företag som gick med förlust. En förälder överklagade Försäkringskassans beslut om vilken summa föräldern skulle återbetala. Försäkringskassans bedömning var att förälderns inkomst var alltför låg i förhållande till hans förvärvsförmåga. Regeringsrätten avslog förälderns överklagande.

RH 2011:44 gällde en bidragsskyldig man som arbetade deltid. Hovrätten ansåg att man vid bedömningen av hans förvärvsförmåga skulle utgå från inkomsten i ett heltidsarbete.

I kostnaderna för barnets underhåll ska föräldrarna sinsemellan ta del var och en efter sin förmåga (7 kap. 1 § tredje stycket FB). Bestämmelsen innebär att underhållsskyldigheten fördelas mellan föräldrarna i relation till respektive förälders ekonomiska förmåga. Man uttrycker det ofta så att underhållsskyldigheten fördelas efter en kvotdelningsprincip. I förarbetena till 1979 års reform (prop. 1978/79:12 s. 103) anvisas en formel för beräkning av underhållsbidrag. Formeln och beräkningen beskrivs närmare under rubriken *Underhållsbidrag kan beräknas på Försäkringskassans webbplats*.

Förbehållsbelopp

Av 7 kap 3 § FB framgår att när underhållsbidrag bestäms enligt 2 § får den bidragsskyldige förbehålla sig ett belopp för eget eller annans underhåll. Förbehållsbelopp för den bidragsskyldiges eget underhåll innefattar alla vanliga levnadskostnader. Bostadskostnaden beräknas för sig efter vad som är skäligt. De andra levnadskostnaderna beräknas med ledning av ett normalbelopp. För år räknat utgör normalbeloppet 120 procent av gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, SFB.

Om det finns särskilda skäl får ett belopp förbehållas för underhåll åt make som den bidragsskyldige varaktigt bor tillsammans med. Med make jämställs annan som den bidragsskyldige varaktigt bor tillsammans med, om de har barn gemensamt. Förbehållsbeloppet bestäms enligt 7 kap. 3 § andra och tredje stycket. Normalbeloppet utgör dock 60 procent av prisbasbeloppet. Oberoende av vad som annars gäller om en förälders underhållsskyldighet mot två eller flera barn får den bidragsskyldige för underhåll åt varje hemmavarande barn förbehålla sig ett belopp som, tillsammans med vad som utges till barnet av den andra föräldern eller för dennas räkning, för år utgör 40 procent av gällande prisbasbelopp. Rätten kan dock bestämma ett annat förbehållsbelopp om det föranleds av omständigheterna i det särskilda fallet (7 kap. 3 § FB).

Föräldern kan också förbehållas mer än normalbeloppet om utgifterna för föräldrarnas vanliga levnadskostnader på grund av särskilda omständigheter är onormalt stora eller extra utgifter annars framstår som nödvändiga, s.k. särskilda förbehåll. I NJA 1993 s 549 togs hänsyn till en skuld som den underhållsskyldige ådragit sig då familjens gemensamma villafastighet såldes.

Föräldrarnas överskott är underlag för underhållsbidraget

Genom att från föräldrarnas nettoinkomster dra av de belopp som de enligt 7 kap. 3 § FB får förbehålla sig för levnadskostnader får man fram respektive förälders s.k. överskott. Det är dessa överskott som sedan fördelas proportionellt mellan föräldrarna enligt 7 kap. 1 § tredje stycket FB.

Föräldrarnas bostadskostnad

Det är den faktiska bostadskostnaden, dvs. bruttokostnaden för bostaden minskad med eventuellt bostadsbidrag eller bostadstillägg, som dras av. Om föräldern bor med en annan vuxen får hälften av den gemensamma bostadskostnaden dras av. Ett lägre belopp än det verkliga bör, enligt förarbetena, förbehållas om bostadskostnaden är oskäligt hög med hänsyn till kostnadsläget på orten, eller om bostaden får anses vara alltför stor i förhållande till familjens storlek (NJA 1990 s. 201). Å andra sidan bör ett visst minsta belopp alltid tillgodoräknas om bostadskostnaden är osedvanligt låg (NJA 1991 s. 40). Försäkringskassan meddelar varje år föreskrifter om vilken bostadskostnad som godtas vid beräkning av vissa bidrag. De brukar användas även vid beräkning av underhållsbidrag. De senaste föreskrifterna finns i Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2013:14) om genomsnittlig och högsta godtagbara bostadskostnad för år 2014. Att den underhållsskyldige tidvis har barnet boende hos sig kan beaktas vid bedömningen av vad som är skälig bostadskostnad (NJA 1987 s. 569).

Underhållsbidrag kan beräknas på Försäkringskassans webbplats

Föräldrarna kan beräkna underhållsbidragets storlek med hjälp av Försäkringskassans funktion *Beräkning av underhållsbidrag*.

Försäkringskassans beräkningsinstrument för underhållsbidrag

<https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/separerar/underhallsbidrag>

Beräkningsinstrumentet ställer frågor som ska besvaras. Nedan visas frågorna under de rubriker som ska fyllas i. Till frågorna i beräkningsinstrumentet finns förklarande texter.

- Barnets behov
  - Barnets levnadskostnader
  - Barnomsorg
  - Andra kostnader
  - Barnbidrag eller studiebidrag
- Bidragsskyldig förälders förhållande
  - Har du egna barn som du stadigvarande bor ihop med?
  - Bor du tillsammans med den andre föräldern till hemmavarande barn?
- Bidragsskyldigs och boförälders ekonomiska förmåga

Varje förälder har rätt att behålla ett belopp för sin egen försörjning och ett skäligt belopp för bostad. Båda föräldrarnas förmåga beräknas på samma sätt.

- Inkomst av arbete m.m.
- Skatt på arbete
- Utgifter för inkomstens förvärvande
- Inkomst av kapital
- Skatt på kapital
- Egna levnadskostnader
- Särskilda kostnader
- Bostadskostnad
- Överskott.

Underhållsbidragets storlek

Föräldrarna bedömer själva om det belopp som visas är skäligt med hänsyn till barnets och föräldrarnas situation. Underhållsbidraget räknas fram genom att barnets behov fördelas mellan föräldrarna i förhållande till vars och ens framräknade överskott enligt formeln $a*b/c=d$:

$$\frac{\text{Barnets behov X kr/månad} * \text{Bidragsförälders överskott X kr/månad}}{\text{Föräldrarnas sammanlagda överskott}} = \text{underhållsbidrag}$$

Månadsbelopp

- a. Barnets behov X kr/månad
- b. Bidragsskyldig förälders överskott X kr/månad
- c. Föräldrarnas sammanlagda överskott X kr/månad
- d. Summa underhållsbidrag X kr/månad

Försäkringskassan har blankett för avtal

På webbplatsen hittar man blanketter för avtal om underhållsbidrag.

De finns under rubriken Förälder.

https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/blanketter_och_intyg/blanketter/blanketter

Underhållsbidrag vid växelvis boende

Även vid ett växelvis boende ska båda föräldrarna ta del i barnets försörjning utifrån sin ekonomiska förmåga. Föräldrarna antas stå för de kostnader som uppstår när barnet bor hos var och en av dem. Situationen liknar delvis den då föräldrarna lever tillsammans och gemensamt ansvarar för kostnaderna för barnet. Ingen av föräldrarna är normalt skyldiga att betala underhållsbidrag för barnet till den andra föräldern vid växelvis boende. Båda föräldrarna tar i stället del i den dagliga omsorgen och fullgör alltså sin underhållsskyldighet genom att svara för de kostnader som uppkommer [4].

Enligt HD kan en förälders underhållsskyldighet vid växelvis boende inte grundas på 7 kap. 2 § FB men 7 kap. 6 § FB kan tillämpas vid växelvis boende om en förälder försummar sin underhållsskyldighet. HD skriver: ”En förälders underhållsskyldighet är, som redovisats i det föregående (p. 7), beroende av barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga, och ett barn kan göra anspråk på större underhåll ju bättre föräldrarnas ekonomiska förhållanden är. En central princip är att barnet ska ha likartad ekonomisk standard som föräldrarna även om dessa inte lever tillsammans. Barnet ska därför ha rätt att leva på en nivå som inte alltför mycket avviker från den standard som den bäst ekonomiskt ställde föräldern har och, vid växelvis boende, inte endast under den tid barnet bor med föräldern. Att en förälder fullgör sin underhållsskyldighet under den tiden utesluter därför inte att föräldern kan anses försumlig i den mening som avses i 7 kap. 6 § FB, om barnet under den tid det bor hos den andre inte får det underhåll från föräldern som det är berättigat till”. (NJA 2013 s. 955).

Även föräldrar som har växelvis boende barn kan behöva tänka igenom hur barnets kostnader fördelas mellan dem. Om den ena föräldern har en betydligt högre inkomst än den andra är det kanske rimligt att den förstnämnda betalar mer. Det kan också vara bra att föräldrarna tänker över hur vissa ekonomiska frågor ska lösas, även om det inte handlar om underhållsbidrag. Föräldrarna kan behöva diskutera hur kostnaderna för större klädinköp, inköp av cyklar och datorer m.m. ska fördelas. Detsamma gäller exempelvis kostnader för fritidsaktiviteter och nöjen. Återigen är det barnets bästa och barnets behov som behöver vara styrande när föräldrarna gör ekonomiska överenskommelser utifrån vad som är skäligt med hänsyn föräldrarnas ekonomiska förmåga. Föräldrarna kan dessutom behöva komma överens om vad de ska göra om barnet blir sjukt eller då andra behov uppstår.

Tips

På Konsumentverkets webbplats finns information, bl.a. i en film som visar hur föräldrarna kan lösa underhållsfrågor. Huvudpersonen, Jonna, ger några tips om hur man kan gå tillväga om barnet bor växelvis hos föräldrarna:

- Betala vardagssaker var för sig – Om barnet bor halva tiden hos båda föräldrarna kan det vara enklast att betala för barnet den tid som barnet vistas hos respektive förälder.
- Dela på större kostnader – Båda föräldrarna räknar varje månad ihop hur mycket de betalat för större inköp och jämför sedan. Den som har betalat minst överför pengar till den andre så att resultatet blir att båda betalar lika mycket.
- Diskutera större gemensamma kostnader – Vad är rimligt att betala för en cykel eller en vinterjacka? Vad är rimligt för att barnet ska få en skälig levnadsnivå i förhållande till hur han eller hon hade det när föräldrarna levde ihop?

Till filmen:

<http://www.konsumentverket.se/Vara-omraden/Privatekonomi/Livssituationer/Att-separera-med-barn/Se-filmen-om-Jonnas-separation/>

Om föräldrarna inte kommer överens

Om föräldrarna inte kan komma överens om underhållsbidragets storlek finns det möjlighet att söka juridisk hjälp. Flera advokatbyråer erbjuder en kortare (i tid) kostnadsfri rådgivning i frågor som rör exempelvis vårdnad, boende, umgänge och försörjning. Andra erbjuder en första kostnadsfri telefonrådgivning. Vid större behov av advokathjälp tillkommer kostnader för föräldern.

Att gå vidare till domstolsprövning medför kostnader för föräldrarna. Huvudprincipen enligt 18 kap. 1 § Rättegångsbalken, RB, är att den som förlorar ett mål ska stå för den andra partens kostnader, men när det gäller mål om underhåll kan domstolen besluta att båda parterna får stå för sin egen rättegångskostnad:(7 kap. 19 § FB).

7 kap. 19 § FB

I mål om underhåll till barn gäller följande avvikelser från 18 kap. rättegångsbalken, om barnet förlorar målet.

Om det finns särskilda skäl, får förordnas att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. Finns det inte sådana skäl och har barnet i rättegången företrätts av en förälder som varaktigt bor tillsammans med barnet, skall föräldern i stället för barnet åläggas att ersätta motparten dennes rättegångskostnad. Lag (1985:358).

Om föräldrarna inte kan komma överens om underhållet kan barnet via vårdnadshavaren stämma den andre föräldern. Av 7 kap. 2 § tredje stycket FB framgår att vårdnadshavaren får företräda barnet i frågor om underhållsbidrag, även om denne inte uppnått myndig ålder. Också en förmyndare får företräda barnet. Talan om underhåll till barn tas upp av tingsrätten i den ort där svaranden har sin hemvist (7 kap. 12 § FB). För att hovrätten ska pröva tingsrättens dom krävs prövningstillstånd, 49 kap. 12 § RB.

Barnets företrädare framställer ett bestämt yrkande om underhållsbidrag. Den andre föräldern medger eller bestrider yrkandet. Domstolen beslutar om underhållsbidrag efter vad som är skäligt utifrån barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga.

Underhållsstöd

Kapitlet beskriver vad underhållsstöd är och under vilka förhållanden man kan ta del av underhållsstöd. I kapitlet beskrivs också hur den bidragsskyldiges betalningsförmåga till Försäkringskassan beslutas.

Vad är underhållsstöd?

Om föräldrarna inte kan komma överens om underhållsbidrag eller den ena föräldern inte kan eller vill betala, eller på något annat sätt inte fullgör sin underhållsskyldighet kan man söka underhållsstöd hos Försäkringskassan [14].

Underhållsstöd regleras i 17-19 kap. Socialförsäkringsbalken (SFB), och administreras av Försäkringskassan. Den offentligrättsliga lagstiftningen om underhållsstöd har formen av en skyddslagstiftning och ska garantera barnet en rimlig försörjning om underhållsbidrag inte lämnas (Ds 2014:27 s. 26).

Underhållsbidrag och underhållsstöd

Som tidigare beskrevs i kapitlet om lagstiftning regleras underhållsfrågan både i civilrättslig och offentligrättslig lagstiftning, och den ena har inget företräde före den andra. Underhållsstödet kan betraktas som en försäkring om föräldrarna av någon anledning inte kan komma överens om underhållsbidrag. Samtidigt visar flera undersökningar att många föräldrar inte känner till att de själva kan komma överens om underhållets storlek. Många tar därför kontakt med Försäkringskassan direkt vid en separation.

Enligt beräkningar gjorda av Särlevandeutredningen och Försäkringskassan kan barnet därför få ett för litet underhåll i förhållande till föräldrarnas samlade förmåga. Försäkringskassan konstaterar också [2] att underhållsstödets storlek, 1 273 kronor/månad, tenderar att bli normgivande för hur stort ett underhåll ska vara.

Cirka hälften av barnen till särlevande föräldrar reglerar underhållet via Försäkringskassan [2]. Regeringen har sedan 2002 haft ett verksamhetsmål för underhållsstödet om att underhåll i ökad utsträckning ska regleras direkt mellan föräldrarna. Dels vill man minska antalet ärenden hos Försäkringskassan, dels vill man ta till vara de ekonomiska fördelar som kan komma barnet till del om föräldrarna själva ansvarar för underhållet (Ds 2014:27 s. 27).

Vem får underhållsstöd?

Underhållsstöd kan lämnas till ett barn vars föräldrar inte bor tillsammans. Underhållsstödet är högst 1 273 kronor per barn och månad. Det betalas ut av Försäkringskassan till den förälder som barnet bor hos och är folkbokfört hos. Den förälder som är underhållsskyldig för barnet kan bli skyldig att till Försäkringskassan betala hela eller delar av det stöd som lämnas till barnet (17 kap. 2 § SFB, 18 kap. 20 § SFB, 19 kap. 2 § SFB).

Barnet måste bo varaktigt hos och vara folkbokfört hos en förälder, bo-föräldern, som dessutom ska bo i landet och vara vårdnadshavare för barnet om det är under 18 år. Om barnet fyllt 18 år kan det få förlängt underhållsstöd (18 kap. 2 och 4 §§ SFB).

Att ansöka om underhållsstöd kan bli aktuellt om den förälder som ska betala underhållsbidrag till barnet

- inte betalar något underhållsbidrag
- betalar ett belopp som är lägre än 1 273 kronor per månad
- inte betalar underhåll i rätt tid
- inte på annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll.

Underhållsstöd finns i olika former: fullt underhållsstöd, utfyllnadsbidrag, förlängt underhållsstöd samt underhållsstöd vid växelvis boende.

Barnet bor växelvis hos båda föräldrarna

Underhållsstöd kan betalas ut till var och en av föräldrarna om barnet bor varaktigt tillsammans med båda föräldrarna, så kallat växelvis boende. Barnet måste vara folkbokfört hos en av föräldrarna och minst en av dem måste vara vårdnadshavare för barnet. Den som ansöker om underhållsstöd måste bo här i landet (18 kap. 5 § SFB). Någon återbetalningsskyldighet till Försäkringskassan finns inte vid växelvis boende. Stödet är behovsprövat. Underhållsstöd kan betalas ut med högst 636 kronor per månad till var och en av föräldrarna (18 kap. 25 § SFB).

Fullt underhållsstöd

Fullt underhållsstöd är för närvarande 1 273 kronor i månaden. Underhållsstödet ska motsvara ungefär hälften av normalkostnaderna för ett barn sedan hänsyn tagits till det allmänna barnbidraget. Den andra hälften förväntas boföräldern stå för [1]. Underhållsstödet betalas ut av Försäkringskassan för att barnet varje månad vid samma tid ska få sitt bidragsstöd. Försäkringskassan beräknar hur mycket den bidragsskyldige ska betala till Försäkringskassan och kräver den bidragsskyldige på det beloppet. Det kan vara hela beloppet på 1 273 kronor eller en mindre del, beroende på föräldrarnas betalningsförmåga (19 kap. 2 och 3 §§ SFB).

Utfyllnadsbidrag

Om den bidragsskyldige föräldern betalar en viss del i underhållsbidrag men mindre än 1 273 kronor per månad, kan barnet ha rätt till ett *utfyllnadsbidrag* som boföräldern ansöker om hos Försäkringskassan. Det innebär att om den bidragsskyldige föräldern betalar ett fastställt underhållsbidrag som understiger 1 273 kronor träder Försäkringskassan in och betalar ut resterande belopp. Den som inte bor med barnet behöver inte betala något utfyllnadsbidrag till Försäkringskassan (19 kap. 29 § SFB).

Förlängt underhållsstöd vid studier

Ett barn som fyllt 18 år och som inte ingått äktenskap har rätt till *förlängt underhållsstöd* om han eller hon bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag eller till studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen. Deltidsstudier och studier som omfattar kortare tid än åtta veckor ger inte rätt till förlängt underhållsstöd (18 kap. 6 § SFB). Förlängt underhållsstöd betalas längst till och med juni det året barnet fyller 20 år (18 kap. 14 § SFB). Det förlängda underhållsstödet betalas ut direkt till barnet (18 kap. 18 § SFB).

Umgängesavdrag vid underhållsstöd

Den bidragsskyldige föräldern har rätt till umgängesavdrag om umgängesföräldern haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem dygn, eller under en kalendermånad haft barnet hos sig i minst sex hela dygn.

Då får föräldern göra ett umgängesavdrag med 1/40-del på det månatliga betalningsbeloppet (19 kap. 19 § SFB). Med helt dygn avses tiden mellan kl. 00.00 och kl. 24.00 (prop. 1997/98:7 s. 126).

Om föräldrarna har ett avtal om umgänge kan den bidragsskyldige ansöka om nettoberäkning av underhållsstödet. Nettoberäkningen utgår från det antal dygn per år som domen eller avtalet säger att barnet ska bo hos den bidragsskyldige.

Undantag från rätt till underhållsstöd

Det finns undantag från rätten till underhållsstöd, till exempel om det finns anledning att anta att en bidragsskyldig förälder betalar underhåll med minst det belopp som skulle betalas ut som underhållsstöd till barnet, eller på annat sätt ser till att barnet får sitt underhåll (18 kap. 9 § SFB).

Försäkringskassan har blanketter för anmälan och ansökan

På webbplatsen hittar man blanketter för underhållsstöd. De finns under rubriken Förälder. https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/blanketter_och_intyg/blanketter/blanketter

När den bidragsskyldige inte betalar

Den bidragsskyldige ska betala tillbaka till Försäkringskassan hela eller delar av det belopp som Försäkringskassan betalar ut till barnet via den andra föräldern. Hur mycket han eller hon ska betala beräknas på den taxerade inkomsten, och på hur många barn som underhållsstödet går till (19 kap. 10–17 §§ SFB).

Den bidragsskyldige ska betala in beloppet till Försäkringskassan före den sista i varje månad (19 kap. 2 § SFB). Om detta inte görs utgår ränta på pengarna och skulden ökar. Har skulden blivit fem månader gammal går den automatiskt till Kronofogden för indrivning (19 kap. 49 § SFB).

Den bidragsskyldige kan ansöka om att skjuta upp betalningen om pengar saknas. Anstånd med betalning kan ges för ett år i taget. Han eller hon kan också ansöka om befrielse från skulden under vissa förutsättningar (19 kap. 40–44 §§ SFB):

- Har låg inkomst på grund av sjukdom, rehabilitering eller arbetslöshet
- Har skjutit upp betalning i minst tre år
- Fortfarande inte kan betala.

Försäkringskassans faktablad

Försäkringskassan har tagit fram faktablad om Underhållsstöd – betalningsskyldighet. Faktabladet beskriver hur betalningsbeloppet för den bidragsskyldige räknas fram genom en viss procentsats av årsinkomsten efter att grundavdrag gjorts med 100 000 kronor. Procentsatsen beror på antalet barn. Här beskrivs också att den bidragsskyldiges betalning till Försäkringskassan beräknas utifrån den senaste taxeringen som bygger på inkomståret två år tidigare.

Faktabladet om förlängt underhållsstöd vänder sig till den som blir 18 år, som endast bor hos en förälder och fortfarande går i skolan och beskriver vad underhållsstöd är och hur man ansöker.

I faktabladet om underhållsstöd vid växelvis boende sägs att underhållsstödet är inkomstprövat och att det beräknas utifrån den senaste taxeringen som bygger på inkomståret två år tidigare.

Försäkringskassan har också ett faktablad som allmänt informerar om underhållsstöd. https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/broschyrer_och_faktablad/faktablad/faktabl

Andra familjeekonomiska stöd

I kapitlet beskrivs vilka andra ekonomiska stöd som finns för barnfamiljer, bland annat barnbidrag och bostadsbidrag samt hur man ansöker om stöden.

Tre typer av förmåner

De familjeekonomiska stöden är viktiga för de flesta barnfamiljers ekonomi. Det finns tre typer av förmåner: *generella bidrag* som till exempel allmänna barnbidrag, *försäkringar* som föräldrapenning samt *behovsprövade bidrag*, där man finner bostadsbidrag och vårdbidrag för barn med sjukdom eller funktionsnedsättning [1]. Flera av de familjeekonomiska stöden påverkas av en separation.

Detta kan föräldrarna upplysas om:

- Försäkringskassan ska kontaktas om familjen har bostadsbidrag – bostadsbidraget kan påverkas av separationen.
- En ensamstående förälder kan ha rätt till bostadsbidrag.
- Om barnet är fött före den 1 mars 2014 kan föräldrarna ansöka om att dela barnbidraget.
- Är barnet fött den 1 mars 2014 eller senare är barnbidraget fördelat på båda föräldrarna om de har gemensam vårdnad. Om föräldrarna vill ändra mottagare av barnbidraget måste de vända sig till Försäkringskassan.
- Det bästa är att föräldrarna kommer överens om underhållsbidrag till barnet, men om det inte är möjligt kan man ansöka om underhållsstöd hos Försäkringskassan.

Barnbidrag

Barnbidraget är avsett att vara ett bidrag till barnets uppehälle och fostran. Det är för närvarande 1 050 kronor per barn i månaden. Barnbidraget är skattefritt. Har föräldern eller föräldrarna två eller fler barn tillkommer automatiskt också flerbarnstillägg (16 kap. 12 § SFB).

Från och med den 1 mars 2014 har reglerna för utbetalning av barnbidrag ändrats. Tidigare kunde endast en förälder stå som mottagare av barnbidraget. För att bidraget ska delas krävs att föräldrarna gör en gemensam ansökan om att dela på beloppet. Genom den nya bestämmelsen är barnbidraget delat mellan föräldrarna redan från barnets födelse. Det innebär att det för närvarande finns två parallella system (se propositionen Utbetalning av barnbidrag och flerbarnstillägg (prop. 2013/14:6 s. 41 om övergångsbestämmelse):

- Har föräldrarna gemensam vårdnad om barn födda före den 1 mars 2014 kan de välja vem som ska få barnbidraget. Om föräldrarna inte gör ett aktivt val betalas pengarna ut till mamman. Är föräldrarna av samma kön betalas bidraget ut till den äldsta av föräldrarna, om de inte väljer något annat. Bor föräldrarna inte tillsammans, men är överens om att dela på barnbidraget, kan de ansöka om detta.
- Är barnet fött den 1 mars 2014 eller senare delar föräldrarna på barnbidraget. När föräldrar har gemensam vårdnad om ett barn lämnas barnbidrag med hälften till vardera föräldern. Anger föräldrarna i en gemensam anmälan till Försäkringskassan vem av dem som ska vara bidragsmottagare lämnas dock barnbidraget till den angivna mottagaren. Om barnbidraget endast går till en av föräldrarna lämnas hela barnbidraget till

den föräldern (16 kap. 5 § SFB). Om föräldrar som inte bor tillsammans har gemensam vårdnad om ett barn och barnet varaktigt bor tillsammans med endast en förälder, lämnas barnbidraget till den föräldern, om han eller hon har gjort anmälan om det. Om barnet bor varaktigt hos båda föräldrarna (växelsvis boende), lämnas barnbidraget med hälften till vardera föräldern efter anmälan av någon av dem (16 kap. 7 § SFB).

Flerbarnstillägg

Flerbarnstillägg utgår automatiskt till barn under 16 år (16 kap. 12 § SFB). Är barnet fött före den 1 mars 2014 kan föräldrarna ansöka om att dela på bidraget. Är barnet fött den 1 mars eller senare kan föräldrarna ansöka om att bidraget ska gå till en förälder. I tabellen nedan visas beloppen fördelade på ensam respektive delad vårdnad.

Totalt antal barn	Barnbidrag	Flerbarnstillägg	Sammanlagt
1	1 050 kronor	–	1 050 kronor
2	2 100 kronor	150 kronor	2 250 kronor
3	3 150 kronor	604 kronor	3 754 kronor
4	4 200 kronor	1 614 kronor	5 814 kronor
5	5 250 kronor	2 864 kronor	8 114 kronor
6	6 300 kronor	4 114 kronor	10 414 kronor

Källa: Försäkringskassan 2014

Totalt antal barn	Barnbidrag	Flerbarnstillägg	Sammanlagt
1	525 kronor	–	525 kronor
2	1 050 kronor	75 kronor	1 125 kronor
3	1 575 kronor	302 kronor	1 877 kronor
4	2 100 kronor	807 kronor	2 907 kronor
5	2 625 kronor	1 432 kronor	4 057 kronor
6	3 150 kronor	2 057 kronor	5 207 kronor

Källa: Försäkringskassan 2014

Man kan ansöka hos Försäkringskassan om flerbarnstillägg för barn över 16 år om barnet bor hos föräldern, studerar heltid på gymnasieskola, grundskola eller särskola, och får studiehjälp eller förlängt barnbidrag för barn över 16 år (16 kap. 12 § SFB).

Föräldrapenning

Vid en separation förändras inget gällande föräldrapenningsdagarna om inte vårdnaden förändras. Förändras vårdnaden från gemensam till ensam vårdnad går de resterande dagarna som den förälder som mister vårdnaden har över

till den förälder som får vårdnaden (12 kap. 14 § SFB). Den förälder som har vårdnaden om barnet kan fortfarande avstå dagar till den förälder som inte har vårdnaden (12 kap. 17 § SFB).

Även om man inte är barnets förälder eller vårdnadshavare kan man få föräldrapenning för barnet om man bor tillsammans med en förälder till barnet och har eller har haft andra gemensamma barn, är eller har varit gifta eller registrerad partner (11 kap. 4 § SFB). Den som inte är barnets förälder kan efter anmälan till och ansökan hos Försäkringskassan få dagar av barnets vårdnadshavare (12 kap. 17 § SFB).

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag för barnfamilj kan man få om

- Barnet bor hos föräldern
- Kostnaden för bostaden är mer än 1 400 kronor
- Hushållet som mest har 423 000 i sammanlagd årsinkomst
- Man bor och är folkbokförd på den adress som bidrag söks för.

Vid särskilda skäl kan man göra undantag från folkbokföringskravet.

Exempel 1: Om man bor kortare tid än sex månader – ingen folkbokföring sker men rätt till bostadsbidrag kan finnas. Exempel 2: Om man riskerar att bli utsatt för brott, förföljelser eller trakasserier, kan man bli fortsatt skriven på den gamla adressen, så kallad kvarskrivning.

Källa: Försäkringskassan

Bostadsbidragets storlek beror på hur många personer som bor i hushållet, kostnaden för bostaden och bostadens yta samt hushållets inkomst och förmögenhet.

Bostadsbidragets tre delar

Bidraget består av tre delar: ett bidrag till *bostadskostnader*, ett särskilt bidrag till *hemmavarande barn* och ett *umgängesbidrag* till den som tidvis har barn boende i hushållet. Den som ansöker om bostadsbidrag måste i de flesta fall bo och vara folkbokförd i Sverige för att ha rätt till bidraget. I regel ska den sökande också vara folkbokförd i den bostad som han eller hon söker bidrag för. Ansökan om bostadsbidrag görs hos Försäkringskassan.

Barnfamiljer med hemmavarande barn kan få bidrag till bostadskostnader och det särskilda bidraget. Det särskilda bidragets storlek baseras på antalet barn i familjen, inte på bostadskostnad.

Bostadsbidrag kan också lämnas månadsvis som umgängesbidrag. Det kan ges till den som på grund av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem, förutsatt att denne äger sin bostad eller innehar hyres- eller bostadsrätt. En förälder som har både umgängesbarn och hemmavarande barn kan i första hand få särskilt bidrag för hemmavarande barn och dessutom ett belopp för varje umgängesbarn (96 kap. 2–7, 11 §§ SFB samt 97 kap. 23 § SFB).

95 kap. 2 § SFB

Bostadsbidrag lämnas i form av

1. bidrag till kostnader för bostad,
2. särskilt bidrag för hemmavarande barn, och
3. umgängesbidrag till den som på grund av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem. Lag (2011:1075).

Om ett barn bor växelvis hos föräldrarna och dessa har gemensam vårdnad om barnet, kan den förälder som barnet är folkbokfört hos få det särskilda bidraget och bidrag till bostadskostnader. Den andre föräldern kan få umgängesbidrag och bidrag till bostadskostnader (96 kap. 3–6 §§ SFB).

I 96 kap. 16–22 §§ SFB beskrivs vilka belopp som kan bli aktuella, liksom vilka bostadsytor som tas hänsyn till:

97 kap. 18 20–21 §§ SFB**Bidrag till kostnader för bostad**

18 § Bostadsbidrag lämnas månadsvis som bidrag till kostnader för bostad med 50 procent av den del av bostadskostnaden per månad som för familjer med

- ett barn överstiger 1 400 kronor men inte 5 300 kronor,
- två barn överstiger 1 400 kronor men inte 5 900 kronor, och
- tre eller flera barn överstiger 1 400 kronor men inte 6 600 kronor.

Högre bostadskostnad än som anges i första stycket får beaktas, om någon medlem av familjen är funktionshindrad. Lag (2011:1520).

20 § Vid tillämpning av bestämmelserna om bostadskostnader i 18 § ska Försäkringskassan bortse från bostadskostnader som avser bostadsytor som överstiger - 80 kvadratmeter för hushåll med ett barn,

- 100 kvadratmeter för hushåll med två barn,
- 120 kvadratmeter för hushåll med tre barn,
- 140 kvadratmeter för hushåll med fyra barn, och
- 160 kvadratmeter för hushåll med fem eller flera barn.

Större bostadsytor än som anges i första stycket får beaktas, om någon medlem av familjen är funktionshindrad.

21 § Försäkringskassan ska beakta bostadskostnader upp till följande belopp per månad, utan hinder av bestämmelserna i 20 § första stycket:

- 3 000 kronor för hushåll med ett barn,
- 3 300 kronor för hushåll med två barn,
- 3 600 kronor för hushåll med tre barn,
- 3 900 kronor för hushåll med fyra barn, och
- 4 200 kronor för hushåll med fem eller flera barn.

97 kap. 22 § SFB Särskilt bidrag

Bostadsbidrag lämnas månadsvis som särskilt bidrag med

- 1 500 kronor till familjer med ett barn,
- 2 000 kronor till familjer med två barn, och
- 2 650 kronor till familjer med tre eller flera barn. Lag (2013:1100).

97 kap. 23 § SFB Umgängesbidrag

Bostadsbidrag lämnas månadsvis som umgängesbidrag med

- 300 kronor för ett barn,
- 375 kronor för två barn, och
- 450 kronor för tre eller flera barn.

Om det i hushållet finns såväl hemmavarande barn som sådana barn som avses i 95 kap. 2 § 3 lämnas umgängesbidrag med 75 kronor per månad för varje barn som berättigar till umgängesbidrag.

Tips

På Försäkringskassans webbplats finns ett beräkningsinstrument – Kassakollen – med vars hjälp man kan undersöka sina möjligheter att få bostadsbidrag. <https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/kassakollen>

Där finns också en beskrivning av hur man går till väga för att söka bostadsbidrag: https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/bostadsbidrag/ansok_bostadsbidrag

Vårdbidrag

Vårdbidraget kan påverkas av separationen när det gäller vem som får bidraget utbetalt. Om tidigare endast den ena av föräldrarna varit betalningsmottagare och föräldrarna i fortsättningen vill dela på vårdbidraget, måste båda föräldrarna ansöka om delning. En delning av utbetalningen av vårdbidraget innebär dock inte att rätten till bidraget delas. Försäkringskassan kan bara ge rätten till vårdbidrag till en förälder.

22 kap. 3, 15, 16 §§ SFB

- 3 § En försäkrad förälder har rätt till vårdbidrag för ett försäkrat barn, om
1. barnet på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder behöver särskild tillsyn och vård under minst sex månader, eller
  2. det på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader.

15 § Om båda föräldrarna har rätt till vårdbidrag för ett visst barn får den förälder vårdbidraget som står för den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet.

16 § Om båda föräldrarna begär det ska i stället halva bidraget betalas ut till var och en av dem. En förutsättning för detta är att föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet och att båda tar del i vården av barnet.

Skolskjuts

Barnets eventuella behov av skolskjuts kan i några kommuner påverkas vid växelvis boende. I normalfallet får ett barn skolskjuts vid vissa förhållanden, som till exempel ett visst avstånd till skolan, trafiksäkerhetsskäl och funktionshinder. Kommunens skyldighet att vid behov anordna skolskjuts gäller bara till den skola som barnet skulle ha placerats i av kommunen. Det finns dock kommuner som i vissa fall erbjuder skolskjuts vid val av annan skola än den som barnet skulle ha placerats i.

Vid växelvis boende anordnar flera kommuner skolskjuts från båda adresserna – alltså inte bara från den adress där barnet är folkbokfört – om det finns behov och föräldrarna bor i samma kommun. Mindre vanligt är att skolskjuts anordnas från båda adresserna om föräldrarna är bosatta i olika kommuner, även om några kommuner gjort avsteg från den principen.

Skollagen

Av skollagen framgår vad som gäller för skolskjuts.

10 kap. 29, 32 §§ skollagen

29 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskola beakta vad som är ändamålsenligt från kommunikationssynpunkt för eleverna.

Varje kommun ska organisera sin grundskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen måste anordna skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning ska särskild vikt fästas vid elevens ålder.

En elev i grundskola med offentlig huvudman som till följd av sin skolgång måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Hemkommunen ska svara för detta utan extra kostnader för eleven. Hemkommunens skyldighet omfattar dock inte elever som med stöd av 25–27 §§ går i en annan kommuns grundskola eller elever som väljer att gå i en annan skolenhet i hemkommunen än den där de annars skulle ha placerats.

32 § Elever i grundskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundskola med stöd av 25– 27 §§. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

10 kap. 33 § skollagen

Skolskjuts i en annan kommun än hemkommunen

33 § En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt *första stycket*. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet

Samtliga landets 290 kommuner har anslutit sig till systemet med maxtaxa som innebär att det finns ett tak för hur höga avgifter en kommun får ta ut för omsorgen. Avgifternas storlek är beroende av inkomst, men får inte överstiga en viss procentuell andel av hushållets bruttoinkomst per månad. Kommunerna använder sig av i huvudsak två principer för avgiftsberäkningen [1]:

- I det ena fallet utgår man från var barnet är folkbokfört. Då grundas avgiften på den inkomst som finns i hushållet, dvs. den ena förälderns inkomst när föräldrarna är separerade.
- I det andra fallet grundas avgiften på att föräldrarna har en plats för sitt barn, så kallat platsinnehav, på förskola eller fritidshem. Då beräknas avgiften på båda hushållens inkomst.

Hur avgiften faktureras varierar mellan kommunerna. Några fakturerar båda föräldrarna, andra fakturerar enbart en av dem. Det förekommer också, enligt Särlevandeutredningens egen undersökning, att kommuner fakturerar en styvförälder för att säkerställa att syskon i en ombildad familj får förtur till plats [1].

Genom förordningen (2001:160) om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet begränsas den avgift som en kommun kan ta ut för plats i förskola eller fritidshem.

Ur förordningen (2001:160) om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet

1 § En kommun kan enligt föreskrifterna i denna förordning få statsbidrag om en viss högsta avgift (maxtaxa) tillämpas för plats i förskola eller fritidshem.

Med förskola eller fritidshem jämställs i denna förordning pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt omsorg som erbjuds enligt 25 kap. 5 § skollagen (2010:800) under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Förordning (2011:678).

Ändrad 2009-05-27 gm SFS 2009:383 [pdf](#), ikraft 2009-07-01

Rubrik 2011-06-10 gm SFS 2011:678 [pdf](#), ikraft 2011-07-01

2 § Statsbidrag lämnas för ett kalenderår (bidragsår) i sänder.

3 § Statsbidrag lämnas under följande förutsättningar.

1. Avgiften per månad i förskolan är högst tre, två respektive en procent av hushållets avgiftsgrundande inkomst per månad för det första, andra respektive tredje barnet i hushållet. Avgiften får dock inte överstiga 1 260 kronor i månaden för det första barnet, 840 kronor i månaden för det andra barnet respektive 420 kronor i månaden för det tredje barnet i förskolan.
2. Avgiften per månad i fritidshemmet är högst två, en respektive en procent av hushållets avgiftsgrundande inkomst per månad för det första, andra respektive tredje barnet i hushållet. Avgiften får dock inte överstiga 840 kronor i månaden för det första barnet och 420 kronor i månaden för det andra respektive tredje barnet i fritidshemmet.
3. Den högsta avgiften i den för barnet aktuella verksamhetsformen betalas för det yngsta barnet i hushållet och den närmast lägre avgiften i den för barnet aktuella verksamhetsformen betalas för det närmast äldre barnet. Från och med det fjärde barnet i hushållet betalas ingen avgift. Förordning (2011:678).

Studiehjälp och extra tillägg

Studerande på gymnasium får studiebidrag med 1 050 kr per månad. Om familjen har behov av mer stöd kan den studerande ansöka om extra tillägg hos Centrala studiestödsnämnden (CSN). Ansökan görs via CSN:s webbplats eller genom den skola eleven går på (2 kap. 7 § studiestödslagen). Tillägget är inkomstprövat och kan ges under följande förutsättningar (CSN):

- Eleven och familjen har en inkomst som är lägre än 125 000 kr före skatt mellan den 1 juli och den 30 juni.
- Bidraget ges till och med vårterminen det år eleven fyller 20 år.
- Eleven studerar på heltid.
- Eleven går en utbildning som ger rätt till extra tillägg.

Tips

Här finns information om studiehjälp <http://www.csn.se/komv-folkh-gymn/studiehjalp/hur-mycket-kan-du-fa/extra-bidrag-1.2845>

CSN räknar fram beloppet på familjens beräknade inkomster mellan den 1 juli och den 30 juni samt en femtedel av en eventuell skattepliktig förmögenhet som överstiger 75 000 kr. Om inkomsten är lägre än 85 000 kr före skatt blir det extra tillägget 855 kronor per månad. Vid inkomster mellan 85 000 kr och 104 999 kr uppgår tillägg med 570 kronor/månad. Ligger inkomsten i intervallet 105 000 kr till 124 999 kr blir det extra bidraget 285 kr per månad (gäller läsåret 2013/2014). Vad som räknas som inkomst framgår på CSN:s webbplats. Där beskrivs också vems inkomster och förmögenheter i ett hushåll som medräknas.

2 kap. 3, 7 §§ studiestödslagen

3 § Studiebidrag får lämnas från och med kvartalet närmast efter det kvartal då den studerande fyller 16 år. Inackorderingstillägg och extra tillägg kan lämnas även till studerande som är yngre. Studiehjälp lämnas längst till och med det första kalenderhalvåret det år då den studerande fyller 20 år.

7 § Studiebidrag lämnas med 1 050 kronor i månaden. Inackorderingstillägg lämnas med lägst 1 190 och högst 2 350 kronor i månaden. Extra tillägg lämnas med 855, 570 eller 285 kronor i månaden.

Underhållsstöd, flerbarnstillägg samt bostadsbidrag påverkas om eleven skolkar från undervisningen så att studiebidraget dras in.

Utmätning

Oavsett hushållstyp efter separationen kan en eller båda föräldrarna vara aktuella hos Kronofogden. Den ena eller båda föräldrarna kan ha skulder som lett till utmätning på lön. Har man barn påverkas beräkningen av hur stor del av inkomsten som kan mätas ut. Uppgifterna i det här avsnittet baseras på den information som lämnas på Kronofogdens webbplats till personer som kan komma att få utmätning på lön [13].

Förbehållsbelopp

Det finns flera saker som påverkar hur stor en löneutmätning kan bli. I Kronofogdens utredning tas bland annat hänsyn till hur stora inkomster den enskilde och övriga i hushållet har, om det finns barn i hushållet och vilka kostnader som finns för exempelvis bostad och barnomsorg.

Förbehållsbelopp för boendekostnad

För att den enskilde ska klara sin försörjning finns ett förbehållsbelopp för boendekostnad. Förbehållsbeloppet motsvarar boendekostnaden förutsatt att den inte är oskäligen. Boendekostnaden är hyra och kostnaden för värme, om den inte ingår i hyran. För boende i villa eller bostadsrätt görs en individuell prövning. Då kan utgifter för räntor på bostadslån, uppvärmning och andra driftkostnader vara en del av boendekostnaden. Det är den faktiska boendekostnaden som räknas, vilket innebär att boendekostnaden minskas med beloppet för bostadsbidrag eller bostadstillägg.

Normalbelopp

Förbehållsbeloppet består också av ett belopp som ska täcka levnadsomkostnader [13]. Beloppet kallas för normalbelopp och varierar beroende på familjesituation. I normalbeloppet ingår bland annat mat, kläder, hygien, telefon, försäkringar och andra mindre utgifter för tillfälliga behov. Det finns vissa kostnader som kan tas särskild hänsyn till genom ett tillägg till normalbeloppet. Det kan till exempel vara:

- Familjens kostnader för medicin och läkarbesök. Tillägg kan endast göras upp till högkostnadsskyddet. Sjukdomsrelaterade kostnader som inte omfattas av högkostnadsskyddet kräver läkarintyg. Alternativmedicin ingår inte.
- Kostnader för resor till och från arbetet.
- Kostnader för barnomsorg.
- Underhållsbidrag som betalas direkt till den andre föräldern eller till barnet om det är över 18 år.
- Vissa kostnader för specialkost. Läkarintyg krävs.
- Kostnad för glasögon. Intyg och kostnadsförslag måste uppvisas.
- Kostnader för omfattande tandvård. Ett intyg måste finnas från tandläkaren om att behandlingen är nödvändig innan den inleds. Den enskilde ska också kunna visa den totala kostnaden och vilken andel som ska betalas, hur det ska betalas och att behandlingen är det billigaste alternativet, om det finns flera.

Normalbeloppet förändras varje år i takt med konsumentprisindex. Aktuellt normalbelopp publiceras varje år i Kronofogdens föreskrifter om bestämmande av förbehållsbelopp m.m. För 2014 är normalbeloppet [13]

- 4 680 kronor för en ensamstående vuxen
- 7 732 kronor för sammanlevande makar eller sambor
- 2 483 kronor för barn till och med 6 år
- 2 858 kronor för barn 7 år eller äldre.

I utsökningsbalken (1981:774) regleras förbehållsbelopp och utmätning av lön för underhållsbidrag enligt nedan:

Ur utsökningsbalken, UB

5 § Den del av lönen som inte får tas i anspråk genom utmätning (förbehållsbeloppet) bestäms med ledning av belopp multiplicerade med ett tal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad närmast föregående år och prisläget i oktober 1993 (normalbelopp). Beloppen är 43 800 kronor för ensamstående, 72 360 kronor för sammanlevande makar och därmed jämställda, 23 240 kronor för varje barn till och med det kalenderår då barnet fyller sex år och 26 750 kronor för tid därefter.

Normalbeloppen skall anses innefatta alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnad, som beräknas särskilt och läggs till normalbeloppen. Normalbeloppen fastställs för varje år av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § Utmätning av lön för underhållsbidrag som avses i 4 kap. 1 a § första stycket får ske endast om bidragsbeloppet utestår obetalt eller om gäldenären vid två eller flera tillfällen under de senaste två åren före utmätningens beslutet har underlåtit att betala i rätt tid och det finns anledning att anta att detta skall upprepas.

Utmätning får bara ske för bidragsbelopp som är förfallet när verkställighet skall ske eller som förfaller näst därefter.

På Kronofogdens webbplats finns ett instrument för att beräkna det egna förbehållsbeloppet och hur mycket som sedan kommer att stå till kronofogdens förfogande.

Kronofogden: beräkning av förbehållsbelopp

<https://www1.kronofogden.se/wf/wf/login.do>.

Samverkan

Det här kapitlet handlar om olika sätt att stötta föräldrarna genom att försöka samverka med andra myndigheter eller informera föräldrar om var de kan få stöd och hjälp i olika frågor.

Stöd som kan behövas i olika situationer

Föräldrarna befinner sig inte sällan i konflikt vid en separation men måste trots detta försöka lösa en rad frågor: Hur ska ekonomin räcka till? Hur ska gemensamma och enskilda skulder hanteras? Hur ska alla de frågor som tidigare varit en del av det gemensamma livet lösas i fortsättningen? Än mer komplicerad kan separationsprocessen bli om det funnits våld i familjen, liksom missbruk och andra djupa samarbetsproblem och konflikter.

Särlevandeutredningen föreslog särskilda separationsteam, som skulle kunna erbjuda tvärprofessionell kompetens, bestående av exempelvis deltagare från Försäkringskassan, budget- och skuldrådgivare, familjerättsjurister och familjeterapeuter [1]. Även om det idag inte finns tillgång till sådana team, kan föräldrarna ändå få kunskap om vilka instanser som kan bistå med ytterligare stöd om samarbetsamtalen inte räcker till. Att bilda nätverk med berörda myndigheter är ett sätt att bidra till ökad samverkan.

Exempel 1 – föräldrarna kommer överens

Om föräldrarna kommer överens om vårdnad, boende, umgänge och underhållsbidrag och skriver avtal i dessa frågor kan samtalsledaren:

- Upplýsa föräldrarna om att de kan beräkna en budget utifrån sina nya ekonomiska förhållanden med hjälp av verktyget på Konsumentverkets webbplats.
- Upplýsa föräldrarna om att de vid ekonomiska svårigheter, men också i förebyggande syfte, kan kontakta kommunernas budget- och skuldrådgivare för att få förslag på hur man kan lägga upp en budget.
- Informera om hur underhållsbidraget kan beräknas med hjälp av beräkningsverktyget på Försäkringskassans webbplats.
- Upplýsa om hur man söker bostadsbidrag och informera om att blanketter finns på Försäkringskassans webbplats.

Exempel 2 – föräldrarna är oense

Om föräldrarna har svårt att komma överens om vårdnad, boende och umgänge samt ekonomiska frågor på grund av ouppklarade konflikter i den tidigare parrelationen, kan samtalsledaren:

- Informera om att föräldrarna kan vända sig till familjerådgivningen där man fokuserar på parrelationen.
- Upplýs föräldrarna om att de kan ta kontakt med kommunernas budget- och skuldrådgivare.
- Upplýsa om att föräldrarna kan vända sig till tingsrätten om de inte kan enas om frågor som rör vårdnad, boende och umgänge, och samtidigt upplýsa om att domstolen kan förordna samarbetsamtal eller utredning hos socialtjänsten.
- Upplýsa om att tingsrätten även kan fastställa underhållsbidrag.

Exempel 3 – föräldrarna har ekonomiska problem

En eller båda föräldrarna har ekonomiska förhållanden som försvårar en överenskommelse, till exempel bodelningar som inte är klara, eller dålig ekonomi. Samtalsledaren kan då:

- Informera om att en ouppklarad bodelning kan påverka föräldrarnas möjlighet att diskutera barnets försörjning. Föräldrarna kan vända sig till Domstolsverket där en eller båda föräldrarna kan ansöka om en bodelningsförrättare, som oftast är en jurist eller advokat, för att slutföra bodelningen.
- Informera om kommunernas budget- och skuldrådgivare dit föräldrarna kan vända sig för rådgivning om budget, hjälp med ansökan om skuldsanering eller beräkningar inför en skuldsanering samt omprövning och överklagan av beslut om skuldsanering. För skuldsatta som inte uppfyller skuldsaneringslagens krav eller inte vill ha skuldsanering, kan rådgivaren hjälpa till med att räkna fram realistiska betalningsförslag vid frivilliga överenskommelser. Rådgivaren kan också hjälpa till med att förhandla fram nya betalningsvillkor hos fordringsägarna.
- Upplysa om att föräldrarna kan få information hos Kronofogden om utmätning, avbetalningsplan, skuldsanering m.m. På Kronofogdens webbplats finns ett beräkningsinstrument med vars hjälp man kan räkna fram hur stor del av ens inkomster som man får ta undan för egen del – det så kallade förbehållsbeloppet – före utmätning på lön.
- Berätta om att man kan beräkna underhållsbidragets storlek på Försäkringskassans webbplats. Där finns också information om underhållsstöd samt hur man ansöker om bostadsbidrag. Försäkringskassan kan också svara på frågor om föräldrapenning och om hur den och andra förmåner och bidrag kan påverkas vid en separation.

Exempel 4 – föräldrarna är i allvarlig konflikt

Föräldrarna har inga förutsättningar att komma överens. Samtalsledaren kan då:

- Informera om att man kan vända sig till en advokat eller jurist för rådgivning. Flera erbjuder en kortare stunds kostnadsfri rådgivning.
- Informera om att man kan ansöka hos tingsrätten om att ett beslut om vårdnad, umgänge eller överlämnande av barn verkligen ska bli genomfört (så kallad verkställighet). Tingsrätten tar hänsyn till barnets bästa och prövar i första hand om överlämnandet kan ske frivilligt. Om det inte går, kan rätten besluta att det ska ske med tvång. Samtalsledaren kan också informera om att barnets förhållanden kan komma att utredas av socialtjänsten i händelse av att frågan går till domstol samt att det för barnets bästa kan vara bäst att komma överens utan domstolsförhandling.

Sammanfattning av olika ansvarsområden

Kommunen

Kommunen ansvarar för att föräldrarna kan erbjudas samarbetsamtal som ska innefatta frågor om vårdnad, boende och umgänge. På begäran kan de även innefatta frågor kring barns försörjning. Även familjerådgivning kan erbjudas. Avgifter för förskola och fritidshem, liksom beslut om skolskjuts, är en kommunal angelägenhet. Det är också försörjningsstöd och andra insatser som det kan finnas behov av. Kommunen ska också kunna tillhandahålla budget- och skuldrådgivare för rådgivning och stöd i ekonomiska frågor.

Därutöver kan kommunen, men måste inte, erbjuda konsumentvägledning. Saknas konsumentvägledning kan den som behöver sådant stöd vända sig till rådgivningsbyråer. Rådgivningsbyråerna svarar på frågor inom sina expertområden (bank och försäkring, el, gas och fjärrvärme samt abonnemang för telefoni, tv och internet). Rådgivningen är kostnadsfri.

Konsumentverket

Konsumentverket ansvarar för fortbildning av budget- och skuldrådgivare och konsumentvägledare. På Konsumentverkets webbplats finns information om separation, lagstiftning, ekonomiska frågor vid separation etc. Där finns också ett beräkningsinstrument, Budgetkalkylen, för att ta fram en budget. På webbplatsen finns även länkar och kontaktuppgifter till budget- och skuldrådgivare, konsumentvägledare och rådgivningsbyråer.

Budget- och skuldrådgivare

<http://www.konsumentverket.se/Vagledning--kontakt/Hitta-vagledning/Budget--och-skuldradgivning/>

Försäkringskassan

Försäkringskassan ansvarar för frågor om och utbetalning av bland annat barnbidrag, föräldrapenning, vårdbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd. Ansökan om underhållsstöd görs till Försäkringskassan. På Försäkringskassans webbplats finns ett instrument för att beräkna underhållsbidragets storlek. Där finns också en mall för avtal om underhållsbidrag.

Kronofogden

Kronofogden ansvarar bland annat för frågor om utmätning, löneutmätning, avhysning och skuldsanering. På myndighetens webbplats finns ett instrument för att räkna ut förbehållsbelopp vid löneutmätning och hur mycket som blir kvar för Kronofogden att disponera för återbetalning av skulder. Till Kronofogden kan en förälder också vända sig för att få ut ett fastställt underhållsbidrag som den andre föräldern inte betalar.

Referenser

1. Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull. Betänkande av Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad (SOU 2011:51).
2. Särlevande föräldrar och deras barns boende och underhåll. Stockholm: Försäkringskassan; 2011. Socialförsäkringsrapport 2011:5.
3. Familjerätt år 2013. Socialstyrelsen 2014.
4. Vårdnad, boende, umgänge. Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt. Socialstyrelsen 2012.
5. Folkbokföring. Hämtad 2014-04-21. 21 april 2014 från www.skatteverket.se/privat/folkbokforing.4.18e1b10334ebe8bc800039.html.
6. Handbok om barnkonventionen, Unicef 2008.
7. Barn, föräldrar och separationer. Utvecklingen under 2000-talet. Statistiska centralbyrån 2013. Demografiska rapporter 2013:1.
8. ”Lyssna på mig.”. Barnets upplevelse av skilsmässa och föräldrarnas konflikter. BRIS 2013.
9. Barns behov i centrum. Grundbok i BBIC. Socialstyrelsen 2013.
10. Konsumentverkets beräkningar av referensvärden – för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Konsumentverket 2013. Rapport 2013:4.
11. Barns fritid. Statistiska centralbyrån 2009. Levnadsförhållanden rapport 116.
12. Prisbasbelopp 2014. Hämtat 2014-05-14 från www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/949a1fee-7bd8-4103-954b-f5dca96d3b2e/aktuellabelopp2014.pdf?MOD=AJPERES.
13. Löneutmätning. Hämtat 2014-05-16 från <http://kronofogden.se/Loneutmattning2.html>.

14. Underhållsstöd. Hämtat 2014-05-16 från [http://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/separerar/bor_ej_med_barnet/underhallsstod/Normalbelopp vid utmätning](http://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/separerar/bor_ej_med_barnet/underhallsstod/Normalbelopp_vid_utmatning). Hämtat 2014-05-16 från <http://www.kronofogden.se/Existensminimum.html>
15. Försörjningsstöd. Hämtat 2014-05-16 från www.socialstyrelsen.se/ekonomisktbistand/forsorjningsstod/riksnormen
16. Förklaring till innebörden av standardtillägg. Hämtat 2014-05-14 från http://www.forsakringskassan.se/fk_apps/FKTextServlet-Web/hjalptext?nyckel=UNBE.bau/UNBE.bau.steg4.hjalp_pop.uppgifter&nyttfonster=true

Bilagor

Checklista 1. Planering

Den här checklistan kan användas som stöd vid det första mötestillfället för studier. I kapitlet *Studieplan* finns förslag på hur mötet kan genomföras och vilka frågor som kan vara av intresse att diskutera. Tillsammans med *Checklista 2. Tids- och aktivitetsplanen* nedan kan mötestillfällena förberedas för studier i grupp eller enskilt för att skapa struktur.

Aktivitet	OK
All berörd personal är informerad	☐
Närmaste chef/chefer är informerade	☐
En tids- och aktivitetsplan för studierna är framtagen	☐
Alla som ska delta har tillgång till materialet	☐
Det är fastställt vilket/vilka områden som ska tas upp på respektive möte	☐
Anvarsfördelningen inom gruppen inför studierna är klar (förbereda mötet, leda mötet, dokumentera)	☐
Det finns en plan för hur nya kunskaper ska spridas till kollegor	☐
Det finns en plan för hur nya frågeställningar som uppkommer ska hanteras	☐

Checklista 2. Tids- och aktivitetsplan

Tids- och aktivitetsplanen är ett exempel på hur samtliga möten i förväg kan planeras.

Datum för möte	Tids-åtgång	Aktivitet	Ansvar förberedelser	Ansvar mötesledning	Ansvar dokumentation
Exempel XX/XX-14	2 timmar	Avsnitt Barnens bästa	XX	XX	XX

Checklista 3. Områden som kan beröras under samtalet

Checklistan kan vara ett stöd före, under och efter samtalet med föräldrarna. Syftet med listan är att samtalsledaren ska känna sig förberedd på vilka frågor som kan komma upp och var information om dessa frågor finns. I checklistan finns hänvisningar till texter, lagrum och praktiska instrument som kan användas av föräldrarna för olika beräkningar av ekonomiska frågor.

Område	Innehåll	Hänvisning till textmaterial
Vårdnad	Vårdnadsfrågor	Vårdnad, boende och umgänge, sid 67-82 Föräldrabalken (1949:831) kapitel 6 Information om separation http://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/separerar
Boende	Boendefrågor, folkbokföringens betydelse, konsekvenser av växelvis boende	Barns försörjning vid separation, kapitlen Om hushållstyper och folkbokföring och Andra familjeekonomiska stöd Vårdnad, boende och umgänge, sid 93-100 Föräldrabalken kapitel 6 Socialförsäkringsbalken kapitel 96 och 97
Umgänge	Umgänge, avtal och avdrag för umgänge	Barns försörjning vid separation, kapitlen Underhållsbidrag och Underhållsstöd Vårdnad, boende och umgänge, sid 101-117 Föräldrabalken kapitel 6 19 kapitlet 19 § Socialförsäkringsbalken
Ekonomi	Försörjningsansvar, påverkan på den enskildes ekonomi efter separation, bodelning, levnadsomkostnader för barn.	Barns försörjning vid separation kapitlen Lagstiftning, Vad kan ingå i kostnader för barn, Föräldrarnas försörjningsansvar och underhållsskyldighet, Utmätning Vårdnad, boende och umgänge, sid 119-125 Äktenskapsbalken kapitel 9-10, 12-13, 17
Underhållsbidrag	Barnets ekonomiska levnadsstandard, underhållsbidrag och beräkning av underhållsbidrag, underhållsbidragets storlek, barnets bästa, underhållsskyldighet vid växelvis boende, kostnader som kan uppstå utöver de vanliga levnadsomkostnaderna för barn, avtal.	Barns försörjning vid separation, kapitel Underhållsbidrag Vårdnad, boende och umgänge, sid 119-125 Föräldrabalken kapitel 7 Barnkonventionen artikel 27
Underhållsstöd	Skillnaden mellan underhållsbidrag och underhållsstöd, underhållsstödets storlek, bidragskyldigs åtaganden, olika former för underhållsstöd.	Barns försörjning vid separation, kapitel Underhållsstöd Vårdnad, boende och umgänge, sid 119-125 Föräldrabalken kapitel 7 Socialförsäkringsbalken kapitel 17-19
Andra familjeekonomiska stöd	Barnbidrag, bostadsbidrag, vårdbidrag, studiehjälp, förskoleavgifter, skolskjuts.	Barns försörjning vid separation, kapitel Andra familjeekonomiska stöd Socialförsäkringsbalken kapitel 15-16, 17-19, 96-97 Skollagen kapitel 10.

Checklista 4. Vid samtal om ekonomiska förhållanden

Frågorna nedan kan användas som stöd för att ta reda på hur föräldrarna hanterat barnets ekonomi före separationen.

Frågeställning	Exempel
Hur har du/ni hanterat betalning av inköp etc. till barnet/barnen medan ni sammanlevde?	Klädinköp, fritidsaktiviteter, förskole- och fritidshemsavgifter, vård av sjukt barn, försäkringar, mediciner etc.
Hur har du/ni fördelat kostnaderna er emellan vid exempelvis semesterresor/utflykter och gemensamma familjeaktiviteter?	Resor, uppehälle, boende etc.
Hur vill du/ni att barnet/barnen ska ha det i fortsättningen? Vilka behov tycker du/ni att barnet har?	Fritidsinstressen, umgänge med syskon och vänner till familjen, kläder, leksaker/fritidsutrustning/mobil och annan elektronisk utrustning, försäkringar.
Vad tycker du/ni att ni måste bli överens om när det gäller barnets ekonomi?	Prioriteringar.
Vilka kostnader ser du/ni kommer att öka i samband med separationen?	
Kommer några kostnader att minska? Vilka? Varför?	
Hur brukar ni göra när barnet är sjukt? Hur kommer ni att göra i framtiden?	Fundera på kostnaden för var och en vid vård av sjukt barn. Hur löser man det enklast?
Vad säger barnet? Hur medvetet är barnet om de ekonomiska aspekterna av föräldrarnas separation?	
Hur stor vecko-/månadspeng ska barnet ha?	
Kommer du/ni att ha ett sparande för barnet?	
Finns det kostnader för barnet på grund av hälsoproblem?	Bland annat mediciner, psykologiskt stöd, annat.
Uppstår det kostnader på grund av barnets utbildning/skola?	Extra undervisning eller stöd, men också utflykter, klassresor etc.
Finns det kostnader förknippade med att barnet ska kunna upprätthålla relationer med familj, släkt och andra personer?	Resekostnader etc.

Checklista 5. Uppföljning och summering

Checklistan kan användas för att kontrollera att frågor som kan behöva klaras ut med föräldrarna har berörts och/eller lösts. Här kan också noteras om något behöver följas upp, och om några nya frågeställningar eller erfarenheter har kommit upp i samtalet med föräldrarna som man kan dra nytta av i andra samtal.

Frågeställning	Anteckning	Behöver något följas upp?	Nya erfarenheter?
Vårdnad?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Böende?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Umgänge?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Underhållsbidrag?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Underhållsstöd?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Bodelning?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Kronofogdeärenden?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Kontaktuppgifter kommun?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Beräkningsinstrument?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Kostnader för barn?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej
Övrigt?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej	☐ Ja, nämligen... ☐ Nej

Checklista 6. Uppföljning av kunskapsmål

Uppfyllda kunskapsmål

3:e mötet. Begreppet barnets bästa

Kunna berätta om barnkonventionen och begreppet "barnets bästa" för att stödja föräldrarna i att förstå att barnet behöver vara i fokus i samarbetsmötet även när det gäller försörjning och underhåll. Samtalsledaren behöver också känna till och kunna förklara vilken lagstiftning som är relevant.

Samtalsledaren behöver också känna till och kunna förklara vilken lagstiftning som är relevant.

4:e mötet. Kostnader för barn

Kunna beskriva vad kostnader för barn omfattar och känna till vad som ingår i Konsumentverkets beräkningar av referensvärden när det gäller vanliga produkter.

Kunna stödja föräldrarna i att förstå vilka kostnadsposter man kan behöva tänka på i diskussionen kring underhåll.

Kunna förklara och ge exempel på skillnader i beräkningar av andra kostnadsmått, dvs. riksnormen för försörjningsstöd, Konsumentverkets referensvärden för levnadskostnader, beloppet för underhållsstöd och Kronofogden förbehållsbelopp vid löneutmätning påverkas i olika situationer.

Känna till Konsumentverkets budgetberäkningsinstrument, Budgetkalkylen samt Kronofogden uträkning av förbehållsbelopp.

5:e mötet. Hushållstyper och folkbokföring

Känna till hur olika hushållstyper med barn kan vara beskaftade.

Känna till hur barnets folkbokföringsadress kan påverka ekonomin hos boförälder/boföräldrar, umgängesförälder och ensamförälder.

6:e mötet. Underhållsskyldighet och underhållsbidrag

Kunna förklara vad som ingår i ett gemensamt föräldra- och försörjningsansvar samt hur föräldrar fullgör sin underhållsskyldighet.

Samtalsledaren behöver också kunna förklara för föräldrarna att även om den egna ekonomin påverkas av en separation behöver ändå barnets behov stå i centrum.

Övergripande kunna beskriva vad underhållsbidrag är samt hur det beräknas, hur man kan skriva ett avtal, och vad som krävs för att det ska verkställas.

7:e mötet. Underhållsstöd

Övergripande kunna beskriva vad underhållsstöd är, vilka former det har och hur man ansöker om det.

Kunna förklara skillnaden mellan underhållsbidrag och underhållsstöd, och att en gemensam överenskommelse om underhållsbidrag kan vara bättre för barnets bästa.

8:e mötet. Familjeekonomiska stöd samt olika kostnadsberäkningar

Kunna beskriva vilka övriga familjeekonomiska stöd som finns, vart man vänder sig för att få hjälp samt

Kunna ge övergripande information om hur kostnader för förskola och fritidshem beräknas och kunna hänvisa till lokala förhållanden.

9:e mötet. Samverkan

Känna till vilka myndigheter som gör vad, i vilket skede de kan komma in, vilka stödformer som finns. och vad andra myndigheter och instanser kan hjälpa till med för att kunna lotsa föräldrarna vidare.

Känna till vad andra myndigheter och instanser kan hjälpa till med för att kunna lotsa föräldrarna vidare.

Lästips och länkar

Familjerätten och barnet i vårdnadstvister. Uppföljning av hur 2006 års vårdnadsreform slagit igenom i socialtjänstens arbete. Socialstyrelsen 2011. Artikelnummer 2011-11-40.

Att skiljas – när man har barn. Socialstyrelsen 2013. Artikelnummer: 2013-9-8

Gemensam vårdnad – vad innebär det? Socialstyrelsen 2013. Artikelnummer: 2013-9-9

Interventioner för att förebygga och hantera föräldrars konflikter och tvister kring vårdnad, boende och umgänge – en systematisk översikt om effekter. Socialstyrelsen 2011. Artikelnummer: 2011-6-32

Förstudie om försöksverksamhet med separationsteam – redovisning av regeringsuppdrag. Socialstyrelsen 2013. Artikelnummer: 2013-1-14

SOSFS 2012:4 Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge. Artikelnummer: 2012-3-29

Barnets rättigheter i vårdnadstvister – mot en helhetssyn och gemensamma processer inom socialtjänsten. FoU i Väst/GR. 2013

Familjerätt. Kortfattat om lagstiftningen. Justitiedepartementet. Fritzes förlag 2013. Finns även på regeringens webbplats: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/217140>

Konsumentverket

<http://www.konsumentverket.se/Vara-omraden/Privatekonomi/Kostnadsberakningar/>

<http://www.konsumentverket.se/budgetkalkylen>

<http://www.konsumentverket.se/Vagledning--kontakt/Hitta-vagledning/Budget--och-skuldradgivning/>

<http://www.konsumentverket.se/Vara-omraden/Privatekonomi/Livssituationer/Att-separera-med-barn/Se-filmen-om-Jonnas-separation/>

Försäkringskassan

<https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/separerar/underhallsbidrag>

https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/broschyrer_och_faktablad/faktablad/faktablad

<https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/kassakollen>

https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/bostadsbidrag/ansok_bostadsbidrag

https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/blanketter_och_intyg/blanketter/blanketter

CSN

<http://www.csn.se/komv-folkh-gymn/studiehjalp/hur-mycket-kan-du-fa/extra-bidrag-1.2845>

Socialstyrelsen

<http://www.socialstyrelsen.se/ekonomisktband/forsorjningsstod/riksnormen>

Utbildningsmaterialet tar upp frågor om ekonomi, underhållsskyldighet och försörjningsansvar. Det riktar sig främst till socialtjänstens samtalsledare och chefer inom familjerätt och ska bland annat ge kännedom om lagar, ekonomiska stödsystem och olika myndigheters ansvar.

Barns försörjning vid separation

(artikelnr 2014-11-2) kan beställas från
Socialstyrelsens publikationsservice
www.socialstyrelsen.se/publikationer
E-post: publikationsservice@socialstyrelsen.se
Fax: 035-19 75 29

Publikationen kan även laddas ner från
www.socialstyrelsen.se